

ISSN 2311-4509 (print)
ISSN 2311-4517 (online)
ISSN 2311-4517 (online)

Науковий огляд

НАУКОВИЙ ОГЛЯД

Научное обозрение Scientific review
Przegląd naukowy

№ 2(74)

Київ 2021

НАУКОВИЙ ОГЛЯД

SCIENTIFIC REVIEW

№ 2(74), 2021

№ 2(74), 2021

ЗАСНОВАНО У 2013 РОЦІ

WAS FOUNDED IN 2013

ВИХІД З ДРУКУ: ДЕСЯТЬ РАЗІВ НА РІК

IT IS ISSUED TEN TIMES A YEAR

**СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
СЕРІЯ КВ № 20878-10678Р**

**CERTIFICATE OF STATE
REGISTRATION
KB № 20878-10678P**

Засновники

Founder

Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»;
Люблінський технологічний університет (Люблін, Польща)
кафедра економічної теорії Львівської комерційної академії;
кафедра суспільно-політичних наук
Вінницького національного технічного університету;
кафедра філософських та соціальних наук
Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського Національного торговельно-економічного університету;
Інститут наукового прогнозування (м. Київ);
Інститут реклами (м. Київ);

Громадська організація "Асоціація "Аналітикум" (м. Вінниця);
Міжнародне товариство прав людини (Українська секція);

Center for International Scientific Cooperation "TK Meganom";
Lublin University of Technology, Lublin (Poland)
Department of Economics, Lviv Academy of Commerce;
Department of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University;
Department of Philosophy and Social Sciences Chernivtsi Trade and Economics Institute Kyiv National Trade and Economic University;
Institute of Scientific Forecasting (Kyiv);
Universities' Institute of Advertising (Kyiv);
NGO "Association "Analitikum" (Vinnytsia);
International Society for Human Rights (Ukrainian section);

Електронна версія журналу
<http://www.naukajournal.org>

The electronic version
<http://www.naukajournal.org>

Редакційна колегія:

Економічні науки

- Барський Юрій Миколайович, доктор економічних наук, професор, Луцький Національний технічний університет;
- Швець Наталія Романівна, доктор економічних наук, професор, директор Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ "Університет банківської справи";
- Шевчук Андрій Васильович, доктор економічних наук, професор, Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Тернопільського національного економічного університету;

- Вдовенко Наталія Михайлівна, доктор економічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ;
- Загорна Тетяна Олегівна, доктор економічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Храпкіна Валентина Валентинівна, доктор економічних наук, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Коваль Л. М. кандидат економічних наук, доцент, Хмельницький кооперативний торговельно- економічного інститут;

Медичні науки

- Бочаров Василь Андрійович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фармацевтичних і косметологічних технологій, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Пекліна Галина Петрівна, доктор медичних наук, професор, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Бочарова Вероніка Володимирівна, кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет;
- Лебедюк Михайло Миколайович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології та венерології, Одеський національний медичний університет;
- Куц Лариса Вікторівна, доктор медичних наук, доцент, завідувач курсом дерматовенерології, клінічної імунології, алергології, Медичний інститут Сумського державного університету;

Технічні науки

- Вальдемар Вуйчик, доктор технічних наук, професор, Люблінський технологічний університет;
- Барановський Віктор Миколайович, доктор технічних наук, професор, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя;
- Гого Володимир Бейлович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри Природничих наук, Донецький національний технічний університет;
- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, доктор технических наук;

Політичні науки

- Корнієнко Валерій Олександрович, академік Української академії політичних наук, президент Асоціації "Аналітикум", доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Денисюк С. Г., доктор політичних наук, кафедра суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Ткач Олег Іванович, доктор політичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Докаш О. Ю., кандидат політичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Історичні науки

- Ореховський В. О., доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри філософських і соціальних наук Чернівецького торговельно - економічного інституту Київського Національного торговельно - економічного університету;

- Коцур Надія Іванівна, доктор історичних наук, професор, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності;
- Юрій М. Ф., доктор історичних наук, професор, академік АН України, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;
- Циганенко Лілія Федорівна, доктор історичних наук, професор, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, декан факультету української філології та історії, завідувач кафедри всесвітньої історії;
- Робак Ігор Юрійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук, Харківський національний медичний університет;
- Нікітенко Костянтин Вікторович, доктор історичних наук, завідувач кафедрою менеджменту мистецтва, Львівська національна академія мистецтв;
- Дацків Ігор Богданович, доктор історичних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет;
- Безаров О. Т., кандидат історичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Філософські науки

- Alatoom Mohammad Fayiz Ahmad, доктор філософських наук;
- Чікарькова М. Ю., доктор філософських наук, професор, кандидат філологічних наук, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича;
- Андрієнко Олена Володимирівна, доктор філософських наук, професор, Донецький національний університет, доцент кафедри філософії;
- Дулин Петро Георгійович, доктор філософських наук, Миколаївський національний університет ім. В. Сухомлинського, завідувач кафедри філософії;

Правові науки

- Криницький Ігор Євгенович, доктор юридичних наук, професор, завідувач науково- дослідної лабораторії № 1, Науково-дослідний інститут фінансового права;
- Гумін Олексій Михайлович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного Університету «Львівська Політехніка»;
- Биков А. Н., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту законодавства Верховної Ради України;

Педагогічні науки

- Бельмаз Ярослава Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології , "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради;
- Власенко Катерина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, Донбаська державна машинобудівна академія;
- Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;
- Кожевников Віктор Михайлович, доктор педагогічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Тарнопольський Олег Борисович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля;

- Полубоярина Ірина Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського;
- Амурський Е. Е., кандидат педагогічних наук, директор Інституту наукового прогнозування, академік МАБЕТ;
- Антонович Є. А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами;

Психологічні науки

- Волженцева Ірина Вікторівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Макіївського економіко-гуманітарного інституту;
- Симоненко Світлана Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;
- Мурат Еліоз, Ondokuz Mayis University, Yasar Dogu Faculty Of Sport;

Мистецтво та мистецтвознавство

- Станіславська Катерина Ігорівна, доктор мистецтвознавства, професор, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;
- Сізова Олена Равільєвна, доктор мистецтвознавства, професор, Державна бюджетна освітня установа вищої освіти «Південно-Уральський державний університет мистецтв ім. П.І. Чайковського»;
- Прокопова Наталія Леонідівна, доктор культурології, доцент, декан факультету режисури і акторського мистецтва, Кемеровський державний інститут культури;
- Пучков Андрій Олександрович, доктор мистецтвознавства, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;
- Круль Петро Франкович, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри інструментально-виконавського мистецтва Інституту культури і мистецтв Прикарпатського університету ім.В.Стефаника;
- Прищенко Світлана Валеріївна, доктор наук у галузі дизайну, професор кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами, член Спілки дизайнерів України;
- Русудан Кварацхелія, доктор мистецтвознавства, Кавказький Міжнародний університет, Грузія;
- Куш Євген Вадимович, кандидат мистецтвознавства, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;

Філологічні науки

- Абрамович Семен Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, академік АН Вищої освіти України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства;
- Іваницька Наталія Борисівна, доктор філологічних наук, професор, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, завідувач кафедри сучасних європейських мов;
- Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка;

Географічні науки

- Ільїн Леонід Володимирович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Журнал зареєстровано в міжнародному каталозі періодичних видань
Ulrichsweb™ Global Serials Directory

Міжнародна індексація журналу:

CORE

WORLDCAT

BIELEFELD ACADEMIC SEARCH ENGINE

RESEARCHBIB

РИЦ SCIENCE INDEX
РОССИЙСКИЙ ИНДЕКС
НАУЧНОГО ЦИТИРОВАНИЯ
Science Index *

OPEN ACADEMIC JOURNALS INDEX

CITEFACTOR

GOOGLE SCHOLAR

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

УДК: 004.896

СПОСОБИ КЕРУВАННЯ ПОВЕДІНКОЮ НЕІГРОВОГО ПЕРСОНАЖУ В RPG-ГРІ

Сеніва К. Р.

e-mail: kateryna.seniva@gmail.com

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна, Київ.

Сучасні комп'ютерні ігри – яскравий приклад бурхливого розвитку інформаційних аудіовізуальних технологій ХХІ століття. Неймовірно популярні зараз, комп'ютерні ігри в своєму розвитку пройшли довгий шлях від примітивних аркад до повноцінних віртуальних світів, для повноцінного освоєння яких потрібно не один місяць реального часу. Для більшої зацікавленості гравців розробники все частіше застосовують технології штучного інтелекту. Тому в даній статті розглянута задача керування поведінкою неігрового персонажу в комп'ютерній рольовій грі. Визначено, які способи можуть бути застосовані для вирішення цієї задачі. Розглянуто відомі способи реалізації ігрового штучного інтелекту.

Ключові слова: ігровий штучний інтелект, машинне навчання, неігровий персонаж, корисність, прийняття рішень.

Сенива К. Р. Способы управления поведением неигрового персонажа в RPG-игре / Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского», Украина, Киев

Современные компьютерные игры - яркий пример бурного развития информационных аудиовизуальных технологий ХХІ века.

Невероятно популярные сейчас, компьютерные игры в своем развитии прошли долгий путь от примитивных аркад до полноценных виртуальных миров, для освоения которых потребуется не один месяц реального времени. Для большей заинтересованности игроков разработчики все чаще применяют технологии искусственного интеллекта. Поэтому в данной статье рассмотрена задача управления поведением неигрового персонажа в компьютерной ролевой игре. Определено, какие способы могут быть применены для решения этой задачи. Рассмотрены известные способы реализации игрового искусственного интеллекта.

Ключевые слова: игровой искусственный интеллект, машинное обучение, неигровой персонаж, полезность, принятие решений.

K. R. Seniva Ways to Control NPC Behavior in an RPG Game / National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine, Kiev

Modern computer games are a clear example of the rapid development of information and audiovisual technologies of the XXI century. Incredibly popular now, computer games in their development have come a long way from primitive arcades to full-fledged virtual worlds, for the full development of which requires more than one month of real time. To increase the interest of players, developers are increasingly using artificial intelligence technologies. Therefore, this article discusses the problem of controlling the behavior of a non-player character in a computer role-playing game. It is determined which methods can be used to solve this problem. Known methods of realization of game artificial intelligence are considered.

Key words: game artificial intelligence, machine learning, non - player character, usefulness, decision making.

Вступ. Комп'ютерні ігри вже давно ввійшли у життя користувачів персональних комп'ютерів та є одним із способів проведення вільного часу. Вони є не тільки розвагами для дітей та підлітків, а ще й приносять користь для дорослих, які можуть зняти стрес після важкого робочого дня, відволіктися від буденності та розвиватися, придумуючи нові тактики та стратегії. Кожному гравцю щоразу хочеться нових вражень, тому з року в рік комп'ютерні ігри стають все складнішими, цікавішими та захоплюючими. Для того, щоб задовольнити потреби користувачів, розробникам необхідно використовувати технології ігрового штучного інтелекту.

Мета статті. Метою цієї роботи є обґрунтування доцільності використання штучного інтелекту в комп'ютерних іграх та огляд способів реалізації ігрового штучного інтелекту для керування поведінкою неігрового персонажа в RPG-грі (Role-Playing Game).

Виклад основного матеріалу. Ігровий штучний інтелект – набір програмних методик, які використовуються у відеоіграх для створення ілюзії інтелекту в поведінці персонажів, керованих комп'ютером[1]. Ігровий ШІ дещо відрізняється від традиційних уявлень про штучний інтелект, оскільки в іграх перед ШІ не стоїть задача створення розумної машини, максимально наближеної до людини, яка буде взаємодіяти з оточуючими об'єктами та проявляти емоції. Для ігрового ШІ немає необхідності навчатися за рамками ігрового середовища та процесу, достатньо лише зімітувати правдоподібну поведінку персонажа, щоб зробити гру цікавішою.

Для створення ігрового ШІ використовуються різні методи, наприклад:

- Дерево прийняття рішень;
- Скінченний автомат;
- Utility-based system (система, заснована на корисності);

- Машинне навчання.

Дерево прийняття рішень – засіб підтримки прийняття рішень. Структура дерева містить такі елементи як: «листя» та «гілки». Кожна частина дерева називається вузол, ШІ використовує теорію графів для опису таких структур. Є два типи вузлів:

- Вузли прийняття рішень: на основі перевірки певної умови виконується вибір між двома варіантами, що представлені у вигляді окремого вузла.
- Кінцеві вузли: дії, які потрібно виконати; кінцеве рішення[2].

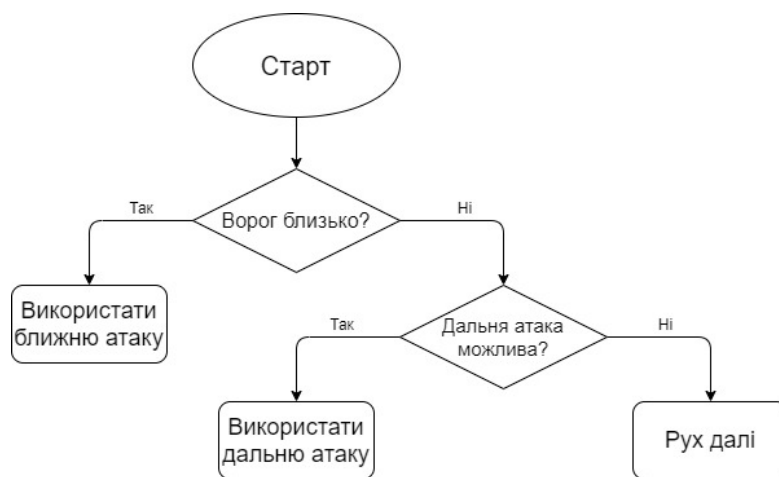

Рисунок 1. Приклад дерева прийняття рішень

Алгоритм починається з першого вузла, він або приймає рішення до якого дочірнього вузла необхідно перейти, або виконує дію, що зберігається у вузлі і завершується.

Такі дерева корисні, коли вони будуються автоматично на основі великого набору прикладів, це робить їх ефективним та високопродуктивним інструментом для класифікації ситуацій на основі отриманих даних.

Скінченний автомат – це особливий різновид автомата-абстракції, що використовується для опису шляху зміни стану об’єкта в залежності від поточного стану та інформації отриманої ззовні. Тобто це спосіб сказати, що наш неігровий персонаж знаходиться в одному із можливих

станів та може переходити з одного стану в інший. Особливість такого автомату є скінченність множини можливих станів[3].

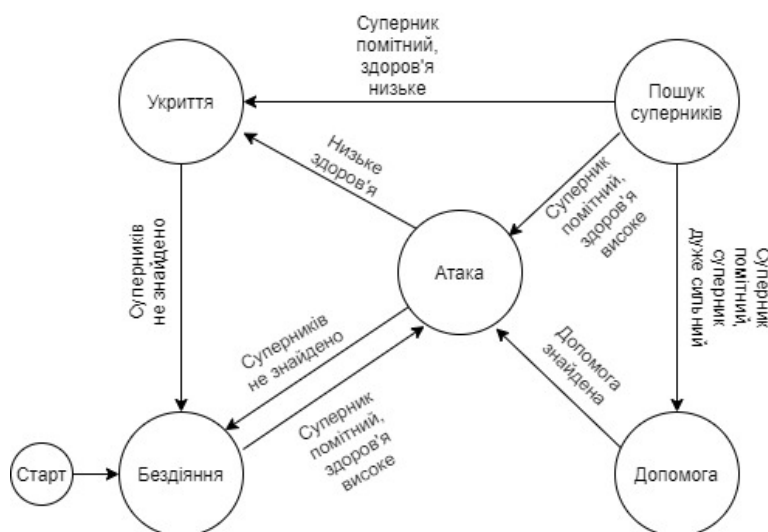

Рисунок 2. Приклад скінченного автомату

Діаграма наведена на рисунку 2 відображає суть прийняття рішень для неігрового персонажа на основі поточної ситуації. Стрілка показує перехід між станами, якщо умова біля неї істина. Щоразу під час оновлення стану проходить перевірка поточного стану персонажа, списку станів переходів та, якщо умова виконана, виконується перехід у новий стан. Постійна неперервна перевірка умов переходу є доволі «дороговартісною», наприклад, якщо для перевірки потрібно виконувати багато обчислень, це займе багато часу процесора.

Замість того, щоб мати набір виборів чи дерево можливих рішень, краще визначити всі дії та вибрати найбільш потрібну в даний момент. У цьому може допомогти Utility-based system, це система, в якій у персонажа є певний набір дій і він сам обирає яку потрібно виконати в залежності від відносної корисності кожної дії. Корисність – це міра того на скільки та чи інша дія важлива для персонажа та чи бажано її використовувати в певний момент[4]. Основна увага приділяється визначенню причин чому певна дія (поведінка) буде корисною. Розраховану корисність дії на основі поточного середовища персонаж

може перевірити та обрати найбільш підходящий інший стан в будь-який момент часу.

Спочатку система призначає довільний діапазон корисності. У кожній дії є набір параметрів, які впливають на значення корисності. Переходи між діями неоднозначні, будь-яка дія може слідувати за будь-якою іншою. Пріоритети дій залежать від значення корисності. Використовуючи таку систему, слід дбати про стандартизацію: необхідно, щоб усі показники оцінки корисності використовували однакові або подібні умови, а визначення, обробка десятків, сотень форм поведінки має вивантажитися з дизайнера та вести виконання у самій системі.

Основою штучного інтелекту може бути нейронна мережа – математична модель та її програмне або апаратне втілення, побудована за принципом організації та функціонування біологічних нейронних мереж – мереж нервових клітин живого організму. Це мережа простих елементів – нейронів, які отримують вхід, змінюють свій внутрішній стан відповідно до цього входу і формують вихід. Можливість навчання – це одне із головних переваг нейронних мереж перед традиційними алгоритмами.

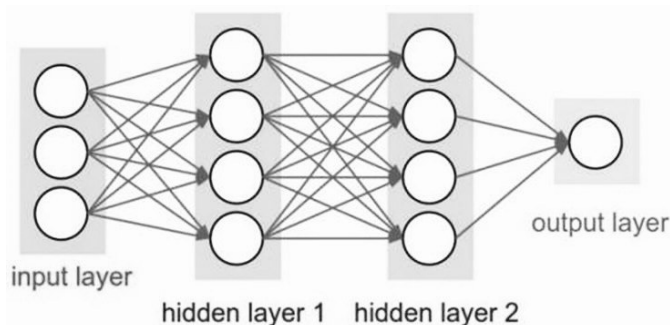

Рисунок 3. Проста схема нейронної мережі

Машинне навчання – це клас методів штучного інтелекту, характерною ознакою якого є не прямий розв’язок задачі, а навчання в процесі застосування рішень множини подібних задач. Для побудови таких методів використовуються засоби математичної статистики,

чисельних методів, математичного аналізу, методів оптимізації, теорії ймовірностей, теорії графів, різні техніки роботи з даними в цифровій формі[5]. Існує багато способів навчання: навчання з вчителем, навчання без вчителя, навчання з підкріпленням, активне навчання та інші. Для того, щоб керувати поведінкою неігрового персонажа найбільш підходить навчання з підкріпленням, в ході якого він навчається взаємодіючи з певним середовищем. Персонаж впливає на середовище, а середовище на персонажа, про таку систему можна сказати, що вона має зворотній зв'язок. При такому підході можна використати метод Q -навчання. На основі отриманого від середовища винагороди персонаж формує функцію корисності Q , що дає йому можливість не випадково обирати стратегію, а враховувати досвід попередньої взаємодії з середовищем.

Алгоритм Q -навчання:

1. Ініціалізація.

1.1. *for each s and d do $Q[s, d] = RND$* – ініціалізуємо функцію корисності Q від дії d в ситуації s як випадкову для будь-яких вхідних даних

2. Спостерігаємо.

2.1. $s_1 = s$ – запам'ятати попередній стан

2.2. $d_1 = d$ – запам'ятати попередню дію

2.3. $s = CURRENT_STATE$ – отримати поточний стан

2.4. $r = GET_REWARD$ – отримати винагороду за попередню дію

3. Оновлення корисності.

3.1. $Q[s_1, d_1] = Q[s_1, d_1] + LF * (r + DF * MAX(Q, s) - Q[s_1, d_1])$,

де LF – фактор навчання, чим він більше, тим сильніше персонаж довіряє новій інформації, а DF – фактор дисконтування, чим він менший, тим менше персонаж замислюється над вигодою від майбутніх дій.

4. Вибір дії.

4.1. $d = MAXQ$, де $MAXQ$ – порівняння корисності всіх дій

5. Повернутись до пункту 2.

Таким чином можна навчити модель в умовах оточуючого середовища.

Висновки. У даній роботі розглянуто застосування різних способів реалізації ігрового штучного інтелекту для керування поведінкою неігрового персонажа в рольовій комп'ютерній грі. На мою думку, найбільш перспективним є розвиток машинного навчання в якості штучного інтелекту, оскільки цей спосіб хоч і важкий в реалізації та потребує багато ресурсів, проте такий після навчання може приймати стратегічно правильні рішення у будь-яких ігрових ситуаціях, тоді коли в таких методах, як дерево прийняття рішень, скінченний автомат велику роль грає людський фактор: людина не може передбачити все, тому може скластись ситуація, коли розробник пропустив якусь умову чи ситуацію та ШІ не знатиме як діяти в такому середовищі. Методи машинного навчання дозволяють поліпшити «поведінку» керованих комп'ютером неігрових персонажів, полегшуючи автоматизовану генерацію і відбір моделей поведінки, тим самим розширюючи можливості цифрового ігрового штучного інтелекту і надаючи можливість створювати більш захоплюючі і цікаві ігрові враження.

Література:

1. Game artificial intelligence.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence_in_video_games>

(2020, квітень, 01).

2. Как создать игровой ИИ

<<https://habr.com/ru/company/pixonix/blog/428892/>> (2018, листопад, 06).

3. Finite-state machine < https://en.wikipedia.org/wiki/Finite-state_machine> (2019, листопад, 09).
4. Graham, David. An Introduction to Utility Theory <http://www.gameapro.com/GameAIPro/GameAIPro_Chapter09_An_Introduction_to_Utility_Theory.pdf> (2013, вересень).
5. Машинное обучение в видеоиграх. <https://ru.qaz.wiki/wiki/Machine_learning_in_video_games> (2021, січень, 08).

References:

1. Game artificial intelligence. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Artificial_intelligence_in_video_games [in English]. (2020, April, 01).
2. Kak sozdat yhrovoi YY [How to create game AI]. Retrieved from <https://habr.com/ru/company/pixonix/blog/428892/> [in Russian]. (2018, November, 06).
3. Finite-state machine. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Finite-state_machine [in English]. (2019, November, 09).
4. Graham, David. An Introduction to Utility Theory. Retrieved from http://www.gameapro.com/GameAIPro/GameAIPro_Chapter09_An_Introduction_to_Utility_Theory.pdf [in English] (2013, September).
5. Mashynnoe obucheniye v vydeoyhrakh [Machine learning in video games]. Retrieved from https://ru.qaz.wiki/wiki/Machine_learning_in_video_games [in Russian] (2021, January, 08).

РОЗДІЛ II. ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ТА ПСИХОЛОГІЇ

УДК: 796.012

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ

викладач, Бітківська Л. І.

e-mail: bitkivskalidia@gmail.com

доктор педагогічних наук, доцент, Шукатка О. В.

<http://orcid.org/0000-0002-2297-4709>

e-mail: shukatka1973@ukr.net

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна, Львів

У статті проаналізовано рівень фізичної підготовленості студентів першого курсу Львівського національного університету імені Івана Франка. Виявлено низький рівень фізичної підготовленості у третини протестованих студентів, що вказує на недостатню ефективність традиційних форм занять з фізичного виховання. Визначено, що спортивне орієнтування є видом рухової активності з широким спектром засобів, що дає змогу займатися орієнтуванням студентам із різним рівнем фізичної підготовленості. Підсумовано, що застосування засобів спортивного орієнтування у навчальному процесі студентів закладів вищої освіти сприятиме фізичній, інтелектуальній, психологічній підготовленості, розкриттю творчого потенціалу та реалізації здорового способу життя.

Ключові слова: здоров'я, фізичне виховання, засоби спортивного орієнтування.

преподаватель, Биткивська Л. И.; доктор педагогических наук, доцент, Шукатка О. В. Повышение эффективности учебного процесса студентов с низким уровнем физической подготовленности/

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Украина, Львов

В статье проанализирован уровень физической подготовленности студентов первого курса Львовского национального университета имени Ивана Франко. Выявлен низкий уровень физической подготовленности у трети протестированных студентов, что указывает на недостаточную эффективность традиционных форм занятий по физическому воспитанию. Определено, что спортивное ориентирование является видом двигательной активности с широким спектром средств, что позволяет заниматься ориентированием студентам с разным уровнем физической подготовленности. Подитожено, что применение средств спортивного ориентирования в учебном процессе студентов учреждений высшего образования будет способствовать физической, интеллектуальной, психологической подготовленности, раскрытию творческого потенциала и реализации здорового образа жизни.

Ключевые слова: здоровье, физическое воспитание, средства спортивного ориентирования.

L. Bitkivska, teacher; O. Shukatka, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Improving the efficiency of the educational process of students with a low level of physical fitness / Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine.

The article analyzes the level of physical fitness of first-year students of Ivan Franko National University of Lviv. A low level of physical fitness was found in one third of the tested students, which indicates the lack of effectiveness of traditional forms of physical education. It is defined that sports orientation is a type of motor activity with a wide range of tools, which allows students with different levels of physical fitness to get involved in doing

sports. It is concluded that the use of sports orientation in the educational process of students of higher education institutions will contribute to physical, intellectual, psychological preparedness, creative potential and the realization of a healthy lifestyle.

Key words: health, Physical Education, means of sports orientation.

Вступ. Сучасні освітні тенденції вказують на стрімку трансформацію системи освіти, зумовлену потребою ринку праці у фахівцях, здатних швидко реагувати на зміни, приймати нестандартні рішення, креативно мислити, витримувати великі фізичні та психічні навантаження, ефективно взаємодіяти.

Основною метою закладів вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця. В останні роки на тлі інтенсифікації навчального процесу у закладах вищої освіти спостерігається тенденція до зниження обсягу рухової активності студентів. Така тенденція негативно позначається на фізичному розвитку, фізичній підготовленості та функціональному стані молоді, що обумовлює особливу соціальну значущість збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді.

Фізичне виховання, як складова частина системи підготовки майбутніх фахівців, зважаючи на сучасну концепцію розвитку вищої школи, потребує вдосконалення та врахування реалій і запитів сучасного суспільства.

У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту зазначено, що напружена розумова робота у ВНЗ та вдома, інші види діяльності можуть спричинити перевантаження організму. Окрім того, більше 50 % молоді проводить дозвілля сидячи перед комп'ютером, телевізором, не задумуючись про шкоду для власного здоров'я, що спричиняє малорухливий спосіб життя. Постає питання виняткової важливості, пошуку засобів підвищення ефективності навчального

процесу, вдосконалення фізичних кондицій студентів та активізації їх розумової працездатності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливим компонентом здоров'я, основою високої працездатності та життєздатності, базою, завдяки якій відбувається вся рухова діяльність людини, є рівень фізичної підготовленості. Низка сучасних дослідників (О. Вацеба, С. Козіброцький, Т. Бойчук, Г. Грибан, С. Присяжнюк, О. Кузнєцова та ін.) вважають, що зміцнення здоров'я й підвищення фізичної підготовленості студентів на основі ефективних, науково обґрунтованих програм із фізичного виховання має першочергове соціально-економічне значення. З наукової позиції І. Боднар, О. Дубогай, Л. Дудорової, Т. Круцевич, М. Воробйової, Л. Пилипея та ін., у студентів з різним рівнем фізичної підготовленості спостерігається різноспрямована динаміка окремих фізіологічних, психофізіологічних, соціо-психологічних показників при застосуванні уніфікованої програми з фізичного виховання.

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я та зниженням рівня фізичної підготовленості молоді (Г. Грибан, Т. Круцевич, Л. Товкун, М. Булатова, А. Магльований, Ж. Малахова), здійснюються пошуки шляхів удосконалення занять фізичної культури у закладах вищої освіти (В. Григор'єв, Т. Круцевич, О. Куц). У наукових розвідках М. Віленського, О. Кузнєцової, І. Боднар піднімаються питання фізичної підготовленості студентів, підвищення її рівня за рахунок зміни засобів, переважно тих, які впливають на окремі рухові здібності [2; 8].

Фізична підготовленість студентів вищих навчальних закладів закладається ще в ранні роки, в юності, а особливо під час навчання у школі. Від того, наскільки буде підготовленим абітурієнт, з яким рівнем здоров'я він прийде до вищого навчального закладу, багато в чому буде залежати зміст і рівень навантаження на навчальних заняттях з

фізичного виховання у вищих навчальних закладах, а в кінцевому результаті і рівень його фізичної підготовленості [3].

За даними наукових досліджень І. Вовченко, О. Дубогай, Т. Дух, Б.Зубрицького, О. Кузнєцової, О. Леська, Л. Пилипея, Н. Рачук, О. Сініциної, значна частка студентів має низький і нижче за середній рівень фізичної підготовленості. Для підвищення рівня їх фізичної підготовленості виникає потреба застосування спеціально розроблених оздоровчих тренувальних програм.

Мета роботи полягає у виявленні ефективних шляхів оптимізації процесу фізичного виховання студентів з низьким рівнем фізичної підготовленості за допомогою засобів спортивного орієнтування.

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз рівня фізичної підготовленості студентів ЛНУ імені Івана Франка.
2. Визначити шляхи підвищення ефективності навчального процесу студентів з низьким рівнем фізичної підготовленості.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі взаємодоповнювальні **методи дослідження**: аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося на базі навчально-тренувального комплексу кафедри фізичного виховання та спорту Львівського національного Університету імені Івана Франка. У дослідженнях взяли участь 3750 студентів I курсу (2527 дівчат та 1223 юнаки) Львівського національного Університету імені Івана Франка.

Рівень фізичної підготовленості студентів визначався за допомогою тестів і нормативів, результати яких визначають рівень розвитку основних фізичних якостей: витривалості, сили, швидкості, спритності,

гнучкості. Студенти виконували 5 видів тестів: біг 2000-3000 м.; підтягування на перекладині, згинання і розгинання рук в упорі лежачи, стрибки у довжину з місця; біг 100 м.; човниковий біг 4×9 м.; нахил тулуба вперед із положення сидячи.

Отримані результати дозволили констатувати рівень фізичної підготовленості студентів, як: високий (25-21 бал), достатній (20-16 балів), середній (15-11 балів), низький (10 та менше балів).

Рис. 1. Рівень фізичної підготовленості студентів I курсу ЛНУ імені Івана Франка

Проаналізувавши рівень фізичної підготовленості студентів першого курсу Львівського національного Університету імені Івана Франка ми бачимо, що високий рівень підготовленості має 4 % студентів, достатній 27 %, середній 37%, низький 32 % студентів.

Високий рівень фізичної підготовленості є однією з умов доброго здоров'я. Зі зниженням цього рівня погіршується не тільки фізична, але й розумова працездатність людини. Низький рівень фізичної підготовленості студентів спонукає зацікавлювати молодь такими видами фізкультурної діяльності, в яких вони здобудуть необхідний баланс фізичних та розумових здібностей.

Відтак, виникає потреба урізноманітнити засоби фізичного виховання, враховуючи запити та індивідуальні особливості студентської молоді.

Одним з ефективних засобів, що сприятиме успішній підготовці майбутніх фахівців, можуть стати заняття спортивним орієнтуванням на навчальних заняттях з фізичного виховання. Під засобами розуміють цілий комплекс фізичних і техніко-тактичних вправ, які умовно поділяються на загальнопідготовчі, допоміжні, спеціально-підготовчі та змагальні [7]. Саме такий широкий спектр засобів дає можливість займатися орієнтуванням студентам із різним рівнем фізичної підготовленості.

Спортивне орієнтування - вид спорту, у якому учасники змагань самостійно, застосовуючи тільки карту місцевості та компас долають дистанцію з контрольними пунктами, розташованими на ній, з застосуванням великого набору техніко-тактичних прийомів під час бігу на місцевості. Саме тому, в спортивному орієнтуванні результат залежить в рівних мірах від фізичних та розумових здібностей і знань орієнтувальника [9].

Головною особливістю навчання у секції зі спортивного орієнтування в процесі фізичного виховання є відмінність у змісті фізичної підготовки студентів. На відміну від спортивного тренування, головною метою якого є досягнення максимального спортивного результату у змаганнях, заняття у навчальній секції спрямовані на зміцнення здоров'я студентів, забезпечення всебічної фізичної підготовленості, розвиток спеціальних фізичних якостей, що характерні для цього виду діяльності, оволодіння технікою і тактикою орієнтування [1]. Заняття спортивним орієнтуванням сприяють покращенню функціонального стану кардіореспіраторної системи, розвитку та удосконаленню фізичних якостей, покращенню розумової працездатності. Як зазначали у наукових дослідженнях В. Борилкевич, А. Зорин, Б. Михайлов, А. Шириян. І. Левченко, Л. Кравченко, серед всіх видів спорту спортивне орієнтування займає одне

з перших місць по кількості споживаного кисню на 1 кг ваги спортсмена, а за розумовим навантаженням поступається тільки шахам.

Як відомо, результат залежить в рівній мірі від знань орієнтувальника, його фізичних якостей та розумових здібностей. Під час проходження дистанції зі спортивного орієнтування необхідно виконувати низку техніко-тактичних операцій, таких як читання мапи, зіставлення її з місцевістю, вибір раціонального шляху та контроль напрямку переміщення, володіння компасом, розподіл сил на дистанції, та ін. [4]. Продуктивна розумова діяльність в орієнтуванні потребує розвитку та вдосконалення таких психічних функцій, як: уява; образна, короткочасна і довготривала пам'ять; сприйняття просторово-часових параметрів; увага; наочно-образне та оперативне мислення [5]. Особливу роль у спортивному орієнтуванні відіграє пам'ять. У процесі занять орієнтувальник багаторазово запам'ятовує ділянку карти, щоб контролювати свій шлях та ділянки місцевості, постійно відчувати і контролювати своє місцезнаходження на карті. Як стверджує С. Казанцев, процес запам'ятовування умовних знаків карти і відтворення реальних форм місцевості і, навпаки, йде постійно, від старту до фінішу. Запам'ятовування і відтворення проходить на тлі фізичного навантаження, нерідко при фізичній та психічній втомі. Розвиток «пам'яті карти» дозволяє швидше проходити дистанцію. Орієнтувальники постійно використовують короткочасну (оперативну) і довготривалу пам'ять. Часто дія обох типів пам'яті йде одночасно [5].

Нерідко виникають несподівані ситуації, коли для виконання заданої програми дій потрібне велике напруження волевих зусиль у пошуку оптимальних рішень, пов'язаних з певним ризиком і виникненням стресових ситуацій. На думку Н. Коломієць, завдяки заняттям спортивним орієнтуванням розвиваються такі морально-волеві якості як наполегливість у досягненні поставленої мети, мужність,

дисциплінованість, самодисципліна, рішучість, самостійність, вміння володіти собою, ефективно мислити в умовах великих фізіологічних навантажень, організовувати свій побут у польових умовах тощо [6]. Велика кількість засобів спортивного орієнтування сприятиме вирішенню вищезазначених завдань.

Висновки. Застосування засобів спортивного орієнтування у навчальному процесі студентів закладів вищої освіти сприятиме оздоровленню, удосконаленню фізичних якостей, покращенню розумової працездатності, а за рахунок доступності дозволяє охоплювати заняттями значну кількість студентів, тим самим вирішувати проблему малорухливого способу життя, здійснювати необхідний виховний вплив на особистість майбутнього конкурентоспроможного фахівця.

Література:

1. Бітківська, Л.І., Шукатка, О.В. (2020). Застосування засобів спортивного орієнтування у фізичному вихованні студентів ЗВО. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти (частина II): матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 грудня 2020 р., м. Львів)*. Львів: Львівський науковий форум, 46-47.
2. Булатова, М.М., Литвин, О. (2004). Здоров'я і фізична підготовленість населення України. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 1, 3-9.
3. Грибан, Г.П. (2014). Особливості фізичної підготовленості студентів вищих навчальних закладів України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*, 118, 88-93.
4. Дьяков, А.С., Яговкин, А.Ю. (2004). *Спортивное ориентирование*. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 20.

5. Казанцев, С.А. (2007). *Психология спортивного ориентирования*. Санкт Петербург, 110.
6. Коломієць, Н.М. (2010). *Інтегральна підготовка у спортивному орієнтуванні на основі індивідуальних особливостей кваліфікованих спортсменів*. Харків, 24.
7. Король, С.А. (2013). Засоби спортивного орієнтування у фізичному вихованні студентів ВНЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я*, 2, 241-244.
8. Куц, О., Кузнєцова О. (2006). Фізична активність та розумова працездатність студентів. *Молода спортивна наука України*. Львів: ЛДІФК, 10, 136-142.
9. Лосев, С.А. (1984). Тренировка ориентировщиков-разрядников. *Физкультура и спорт*, Москва, 112.

References:

1. Bitkivska, L.I., Shukatka, O.V. (2020). Zastosuvannia zasobiv sportyvnoho oriientuvannia u fizychnomu vykhovanni studentiv ZVO [Application of means of sports orientation in physical education of students of ZVO]. *Praktychni ta teoretychni pytannia rozvytku nauky ta osvity (chastyna II): materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (19-20 hrudnia 2020 r., m. Lviv)*. [Practical and theoretical issues of development of science and education (part II): materials of the II International scientific-practical conference (December 19-20, 2020, Lviv)], Lviv: Lvivskyi naukovyi forum, 46-47. [in Ukrainian].
2. Bulatova, M.M., Lytvyn, O. (2004). Zdorov'ia i fizychna pidhotovlenist naseleння Ukrainy [Health and physical fitness of the population of Ukraine]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu* [Theory and methods of physical education and sports], no. 1, 3-9. [in Ukrainian].
3. Hryban, H.P. (2014). Osoblyvosti fizychnoi pidhotovlenosti studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy. [Features of physical fitness of students of higher educational institutions of Ukraine]. *Visnyk Chernihivskoho*

natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named after Taras Shevchenko], no. 118, 88-93. [in Ukrainian].

4. D'yakov, A.S., Yagovkin A.YU. (2004). *Sportivnoye oriyentirovaniye* [Orienteering]. Yekaterinburg, GOU VPO UGTU-UPI. [in Russian].

5. Kazantsev, S.A. (2007). *Psikhologiya sportivnogo oriyentirovaniya* [Psychology of sports orientation]. Sankt Peterburg. [in Russian].

6. Kolomiyets', N.M. (2010). *Intehral'na pidhotovka u sportyvnomu oriyentuvanni na osnovi indyvidual'nykh osoblyvostey kvalifikovanykh sportsmeniv* [Integral training in orienteering based on the individual characteristics of qualified athletes]. Kharkiv. [in Ukrainian].

7. Korol', S.A. (2013). Zasoby sportyvnoho oriyentuvannya u fizychnomu vykhovanni studentiv VNZ [Means of sports orientation in physical education of university students]. *Sportyvnyy visnyk Prydniprov'ya* [Sports Bulletin of the Dnieper], no. 2, 241-244. [in Ukrainian].

8. Kuts, O., Kuznyetsova, O. (2006). Fizychna aktyvnist' ta rozumova pratsezdatsnist' studentiv [Physical activity and mental capacity of students]. *Moloda sportyvna nauka Ukrayiny* [Young sports science of Ukraine]. L'viv: LDIFK. no. 10, 136-142. [in Ukrainian].

9. Losev, S.A. (1984). Trenirovka oriyentirovshchikov-razryadnikov [Training of orienteering-dischargers]. *Fizkul'tura i sport* [Physical culture and sports]. Moskva. [in Russian].

UDC 378.78

TRAINING OF FUTURE VETERINARIANS FOR PROFESSIONAL COMMUNICATION BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

O. A. Stukalo, Senior teacher

<https://orcid.org/0000-0003-2432-8468>

e-mail: helenstukalo@gmail.com

Dnipro State University of Agriculture and Economics, Dnipro, Ukraine

The article is devoted to the analysis of the experience of using interactive technologies in the process of training future veterinarians for professional communication. The essence of interactive learning is determined, the organization and basic methods of work under the conditions of active, passive and interactive forms of learning are characterized. The peculiarity of interactive learning is fundamentally important and necessary in the context of teaching students professional communication. The effectiveness of the interactive technologies use in the professional training of future veterinarians is proved. This learning technology creates conditions for the development of independence character, forms and develops creative abilities and communicative competencies.

Keywords: *interactive technologies, student, professional communication, educational process, method.*

старший викладач, Стукало О. А., Підготовка майбутніх ветеринарів до професійного спілкування засобами інтерактивних технологій / Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро, Україна.

Статтю присвячено аналізу досвіду використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх ветеринарів до професійного спілкування. Визначено сутність інтерактивного навчання, охарактеризовано організацію та основні методи роботи за

умов активних, пасивних та інтерактивних форм навчання. Особливість інтерактивного навчання є принципово важливою та необхідною в контексті навчання студентів професійного спілкування. Доведено ефективність використання інтерактивних технологій у фаховій підготовці майбутнього ветеринара. Така технологія навчання створює умови для розвитку самостійності, формує та розвиває творчі здібності та комунікативні компетенції.

Ключові слова: інтерактивні технології, студент, професійне спілкування, навчальний процес, метод.

старший преподаватель, Стукало Е. А., Подготовка будущих ветеринаров к профессиональному общению средствами интерактивных технологий / Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет, Днепр, Украина.

Статья посвящена анализу опыта использования интерактивных технологий в процессе подготовки будущих ветеринаров к профессиональному общению. Определена сущность интерактивного обучения, охарактеризованы организация и основные методы работы в условиях активных, пассивных и интерактивных форм обучения. Особенность интерактивного обучения является принципиально важной и необходимой в контексте обучения студентов профессиональному общению. Доказана эффективность использования интерактивных технологий в профессиональной подготовке будущего ветеринара. Такая технология обучения создает условия для развития самостоятельности, формирует и развивает творческие способности и коммуникативные компетенции.

Ключевые слова: интерактивные технологии, студент, профессиональное общение, учебный процесс, метод.

Introduction. Nowadays the problem of rethinking the technology of the educational process in higher education is due to the need to involve students in an active cognitive process, the application of knowledge in practice, cooperation in solving various problems, formulation and argumentation of their own opinions. The need to renew education has led to the emergence and spread of a large number of approaches to the organization of the educational process, methods and technologies of teaching and education. In particular, interactive learning technologies have recently become very popular, and modern specialists of agriculture should be ready to use them.

Analysis of recent researches and publications. Among the large number of pedagogical innovations, many scientists and teachers recognize the benefits of working in interactive learning, which is considered one of the most promising ways to improve the training of future professionals, which draws attention to the research of S. Kashlev [3], I. Pidlasyi [4], O. Pometun [5] and others.

Numerous works show that this problem has been comprehensively studied in the domestic pedagogical science. However, the use of interactive technologies in the training of future veterinarians needs to be generalized.

The aim of the article is to consider some methods of interactive learning that should be used in the preparation of future veterinarians for professional communication.

Presentation of the main research material. In the process of professional training of future specialists, teachers use different models of innovative technologies for teaching students. Scientists distinguish between models of passive, active and interactive learning depending on the participation of students in educational and cognitive activities.

Under the use of the model of passive learning, the student plays the role of an object that must learn and reproduce the material provided by the teacher, the textbook or other source of knowledge. For example, during the

academic lecture-monologue, the teacher's explanation of new material, the use of demonstration methods, students mostly play the role of listener and observer, and therefore – only a repeater of the learned material.

Under the conditions of the teacher's use of the model of active learning, the use of methods that stimulate cognitive activity and independence of students is envisaged. A student often performs creative tasks, enters into a dialogue with the teacher, and so on. The main methods of work in terms of active forms of learning: independent work, problem and creative tasks, questions from student to teacher and vice versa.

The model of interactive learning is widely used in higher education and is considered by scientists as one of the modern and productive innovative pedagogical technologies. The concept of “interactive learning” is based on the term “interactive” – capable of interaction, dialogue.

Interactive learning technologies in the training of specialists in various fields have attracted the attention of many scientists. Thus, O. Pometun notes that since 1975, thanks to the German researcher G. Fritz, the term “interactive pedagogy” began to be used, which identified the change and improvement of behavior patterns of its participants as the main goal of the interactive process [5]. Interest in interactive learning technologies is due to the fact that “interactive approaches today are the most effective, because they put the seeker of knowledge in an active position of their independent development” [4, p.225]. Modern researchers often turn to the design of interactive innovations in the educational process and the use of interaction in the training of future professionals to enhance learning and more.

Interactive learning is a special form of organization of cognitive activity, which has a specific, predictable goal – to create comfortable learning conditions in which each student feels his success, intellectual ability [5].

The essence of interactive learning is that the educational process of professional training of future veterinarians is organized on the basis of

constant, active interaction of all participants in the educational process. It is co-learning, mutual learning (collective, group, collaborative learning), where the student and the teacher are equal. Interactive learning effectively contributes to the formation of values, skills and abilities, creating an atmosphere of cooperation, interaction in the student body [5]. Training is aimed not only at the acquisition of ready-made scientific and practical knowledge, but at the possibility of producing new knowledge, developing creativity, flexibility of thinking, modeling new ways of working, which is especially important in the professional activities of future veterinarians.

Interactive technologies involve the organization of cooperative learning, when individual tasks grow into groups, and each student makes a unique contribution to the joint efforts of the group, the efforts of each member of the group are necessary and indispensable for the success of the whole group. The use of interactive technologies in the educational process of universities to train future veterinarians involves avoiding stereotypes of thinking, developing the basics of non-standard thinking of students, imagination and communication skills, intellectual, emotional, motivational and other areas.

The existing system of professional training of future veterinarians in higher education institution, which is mostly based on traditional education, is able to give the future specialist a fairly deep theoretical knowledge. However, to transform professional knowledge into practical skills and abilities, the primary culture of professional activity, to promote the development of not only theoretical but also practical thinking, to gain experience of interpersonal and group interaction, individual decision-making is possible with the use of interactive technologies.

Interactive learning technologies refer to pedagogical technologies built on the basis of humanization and democratization of pedagogical relations, activation of students' activity and efficiency of organization and management of the learning process. The problem of interactive learning is actively studied

in theoretical and methodological aspects. According to the definition of the pedagogical encyclopedic dictionary of B. Bim-Bad, interactive learning is based on the interaction of the learner with the learning environment, which is a sphere of assimilated experience [2, p.107].

In A. Adamova's research, interactivity is considered as a direct dialogue, and interactive learning as one that is based on communication. Forms of learning are modified from translation (transmitting) to dialogue, based on mutual understanding and interaction [1, p.9].

P. Shevchuk and P. Fenryh define the features that characterize interactive methods: 1) implementation is possible only through the joint activities of teachers and students; 2) forced activation of the student's thinking (forced activity), the student must be active regardless of his desire; 3) ensuring the constant involvement of students in the learning process, as their activity must be sufficiently stable and long-lasting; 4) independent decision-making, increased motivation and emotionality of students; 5) constant interaction of the teacher and those who study in the process of dialogic and polylogical forms of organization of the educational process; 6) identification of reflexive self-organization of the teacher and students in the joint educational activity "learning – learning" [7].

According to O. Pometun, the effectiveness of any technology depends on the chosen method of interaction, the form of communication of participants in the learning process. In the existing education system, the main form of communication is monologue. The teacher transfers the knowledge to the students in a monologue form, and then the acquired knowledge is reflected in the form of monologue answers. The communication of the participants of the educational process is concentrated around the teacher. Thus, in practice the model of one-way communication is realized [5, p. 29].

The use of interactive technologies implies that the lesson is based on a technological approach, as it necessarily has a planned result, is a set of interactive methods, techniques, teaching aids specific to a particular situation; consists of a set of learning models developed by the teacher on the basis of interactive learning.

The structure of the interactive lesson consists of the following elements: motivation – focusing students' attention on the problem of the lesson, stimulating interest in the topic under discussion; announcements, presentation of the topic and expected training results – ensuring students' understanding of the content of their activities; providing students with brief information in the shortest possible time to perform practical tasks through interactive interaction; interactive exercises – the central part of the lesson, which involves the use of the teacher some interactive technologies, which are selected depending on the expected results; summarizing, evaluating the results – the process, the reverse of the briefing, reflection. Its task is to clarify the content of the study; correlate real results with expected ones; analyze why it happened this way and not otherwise; draw conclusions; consolidate or adjust learning; to establish a connection between what is already known and what will need to be learned, to learn in the future; to make a plan of further actions [6, p. 358-359].

Since the organization of interactive learning is based on conceptual approaches to communication first in the educational environment, and later – in professional situations, all interactive methods can be grouped into certain categories that are in a harmonious relationship, namely:

- 1) information that promotes the exchange of spiritual and professional values of future veterinarians in the process of dialogical interaction of students;

2) cognitive, which are designed to acquire and systematize new knowledge, creative improvement of students' professional skills and abilities in the conditions of higher education;

3) motivational, which encourage future workers of agriculture to active personal growth in professional activities;

4) regulatory, through which each student determines his own position on the activities of the group, the role functions of individual participants and himself, due to which certain rules of dialogic interaction of future veterinarians are realized, determined, accepted or denied.

Therefore, in the context of interactive learning, a student with developed confidentiality shows reasonable optimism about their potential success in the future, confident in their professional competence, free and open to professional communicative positions, ready to work hard, set realistic professional goals, accept praise and do not react painfully to criticism, ready to take some responsibility for professional problems, show respect for the personality of others, willingly put forward new ideas and plans and more. Thus, the use of interactive methods initiates in students the process of considering the possible correction of certain qualities or forms of behavior that hinder the development of a positive nature of the future veterinarian.

Conclusion. The use of individual, pair, group and collective interactions provides an opportunity to prepare the future veterinarian for different forms of professional activity, to feel the difference and to master the peculiarities of communication in pairs, large and small groups.

Implementation of interactive technologies in the process of training future veterinarians provides maximum approximation of educational activities to the conditions of the profession and the development of research qualities of the future specialist, mechanisms of analysis, synthesis, comparison, generalization, critical and creative thinking. The use of interactive technologies in the training of future veterinarians provides an opportunity to

decide communicative and cognitive tasks by means of professional communication. Thus, interactive methods of learning professional communication will help to solve problems of communicative, cognitive and educational nature: develop communication skills, establish emotional contact with interlocutors and teach students to work in a team, take into account the opinions and statements of others and more.

Література:

1. Адамова, А.М. (2007). Інтерактивні форми роботи на уроках української мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*, 33, 8-10.
2. Бим-Бад, Б.М. (2002). *Педагогический энциклопедический словарь*. Москва, 528.
3. Кашлев, С.С. (2005). *Технология интерактивного обучения*. Минск, Белорусский верасень, 196.
4. Підласий, І.П. (2004). *Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти*. Київ: Видавничий Дім «Слово», 616.
5. Пошетун, О.І. (2007). *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ, 144.
6. Руденко, В. М. (2010) *Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх філологів засобами інтерактивних технологій*. Дис. канд. пед. наук. Черкаси, 288.
7. Шевчук, П. Фенрих, П. *Інтерактивні методи навчання*. Щецін, WSAP, 170.

References:

1. Adamova, A.M. (2007). *Interaktyvni formy roboty na urokakh ukrainskoi movy ta literatury* [Interactive forms of work in lessons of Ukrainian language

and literature]. *Vyvchaiemo ukrainsku movu ta literaturu*, 33, 8-10 [In Ukrainian].

2. Bim-Bad, B.M. (2002). *Pedagogicheskiy entsiklopedicheskiy slovar* [Pedagogical encyclopedic dictionary]. Moscow, 528 [In Russian].

3. Kashlev, S.S. (2005). *Tehnologiya interaktivnogo obucheniya* [Interactive learning technology]. Minsk, Belorusskiy verasen, 196 [In Russian].

4. Pidlasyi, I.P. (2004). *Praktychna pedahohika abo try tekhnolohii. Interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoï systemy osvity* [Practical pedagogy or three technologies. An interactive textbook for teachers of the market education system]. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo», 616 [In Ukrainian].

5. Pometun, O.I. (2007). *Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia* [Encyclopedia of interactive learning]. Kyiv, 144 [In Ukrainian].

6. Rudenko, V. M. (2010) *Formuvannia profesiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnii filolohiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii* [Formation of professional and communicative competence of future philologists by means of interactive technologies]. Dys. kand. ped. Nauk. Cherkasy, 288 [In Ukrainian].

7. Shevchuk, P. Fenrykh, P. *Interaktyvni metody navchannia* [Interactive teaching methods]. Szczecin, WSAP, 170 [In Ukrainian].

УДК. 378.147:373.3

**УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ
МОВНО – КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ**

викладач, Яцюк Ю. А.

<https://orcid.org/0000-0003-4743-6250>

e-mail: yuliagayevska@gmail.com

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
Україна, Умань

У статті обґрунтовано сутність та зміст компетентнісного підходу в освіті. Проаналізовано зміст та структура комунікативної компетентності. Встановлено характерні ознаки мовно-комунікативної компетентності, виокремлено складові комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Представлено педагогічні умови формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Визначено особливості формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Визначено мовно-комунікативну компетентність майбутнього вчителя початкової школи як здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти, сукупність мовних знань, умінь та навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Виявлено, зв'язок мовно – комунікативної компетентності з операційними характеристиками: комунікативними, перцептивними та інтерактивними вміннями, з культурою спілкування.

Доведено вплив на процес управління формуванням мовно – комунікативної компетентності конкурентоздатних фахівців у вищому навчальному закладі та пошуку нових підходів щодо освітніх

стратегій у підготовці майбутніх вчителів початкової школи в умовах диверсифікації освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід в освіті, структура мовно-комунікативної компетентності студентів, педагогічні умови формування мовно-комунікативної компетентності, майбутній вчитель початкової школи, тренінгові заняття у підготовці конкурентоздатних фахівців.

преподаватель, Яцюк Ю. А., Управление формированием речево-коммуникативной компетентности будущего учителя в условиях диверсификации образования / Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Украина, Умань.

В статье обоснована сущность и содержание компетентностного подхода в образовании. Проанализировано содержание и структура коммуникативной компетентности. Установлены характерные признаки культурно-коммуникативной компетентности, выделены составляющие коммуникативной компетентности будущего учителя. Представлены педагогические условия формирования культурно-коммуникативной компетентности будущего учителя начальной школы. Определены особенности формирования культурно – коммуникативной компетентности будущего вчителя. Визначено культурно – коммуникативную компетентность будущего учителя начальной школы как способность устанавливать и поддерживать необходимые контакты, совокупность языковых знаний, умений и навыков, обеспечивающих эффективное общение. Выявлено, связь культурно коммуникативных компетентности с операционными характеристиками: коммуникативными, перцептивными и интерактивными умениями, с культурой общения.

Доказано влияние на процесс управления формированием культурно – коммуникативной компетентности конкурентоспособных специалистов в высшем учебном заведении и поисковых подходов в отношении образовательных стратегий в подготовке будущих учителей начальной школы в условиях диверсификации образования.

Ключевые слова: компетентностный подход в образовании, структура речево-коммуникативной компетентности студентов, педагогически условия формирования.

Yatsiuk Yliia, lecturer, Management of the formation of language - communicative competence future primary school teacher in conditions of educational diversification / Uman pedagogical university Pavla Tychyny, Uman, Ukraine.

The article substantiates the essence and content of the competence approach in education. The content and structure of communicative competence are analyzed. The characteristic features of linguistic and communicative competence are established, the components of communicative competence of the future teacher are singled out. The pedagogical conditions of formation of language and communicative competence of the future primary school teacher are presented. Peculiarities of formation of language-communicative competence of the future teacher are determined. The language and communicative competence of the future primary school teacher is defined as the ability to establish and maintain the necessary contacts, a set of language knowledge, skills and abilities that provide effective communication. The connection of linguistic-communicative competence with operational characteristics: communicative, perceptual and interactive skills, with the culture of communication is revealed.

The influence on the process of managing the formation of language and communicative competence of competitive specialists in higher education and

the search for new approaches to educational strategies in the training of future primary school teachers in terms of educational diversification is proved.

Key words: competence approach in education, structure of language-communicative competence of students, pedagogical conditions of formation of language-communicative competence, future primary school teacher, training sessions in training competitive specialists.

Вступ. Завдання вищої школи – готувати фахівців нової генерації: кваліфікованих, грамотних, мовно – компетентних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою у повсякденно – професійній, офіційно – документальній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху. Акцент переноситься на формування навичок професійної комунікації, удосконалення особливостей фахової мови, на розвиток культури мови, мислення і поведінки особистості.

Отже, майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття у суспільстві, самовираження особистості, професійної компетентності вчителя.

Серед компонентів професійної компетентності вчителя виділяють його мовно– комунікативну, яка є складним інтегрованим явищем і основною складовою фахової культури та майстерності.

Повсякденність переконує уповільненому покращенні мовної ситуації стосовно практики професійної підготовки фахівців у педагогічній галузі. Це зумовлює роботу над подальшим удосконаленням системи вивчення української мови та формування мовно– комунікативних компетентностей майбутнього вчителя.

Проблему формування комунікативної компетентності розглядали у дослідженнях Ш. Амонашвілі, Б. Ананьєва, Г. Андрєєвої, Н. Бутенко, В. Давидова, Ю. Ємельянова, А. Леонтьєва, Р. Немова, Г. Ніколаєва, І. Підласого, І. Тараненко, І. Шитової, Л. Яковлевої.

Формулювання мети статті та завдань полягає у визначенні сутності і змісту поняття мовно– комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, обґрунтуванні педагогічних умов ефективного формування мовно – комунікативної компетентності майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу статті. Реалізація компетентнісного підходу як нова концепція освіти, що відображає сучасні зміни у суспільстві та орієнтована на відтворення якостей особистості ХХІ століття. Проблема формування професійної компетентності фахівців досліджується науковцями, які в її структурі виділяють мовно– комунікативну компетентність як одну з ключових для професійної діяльності майбутніх учителів.

Проблемою психолого– педагогічних умов та шляхами формування професійної компетентності учителя займалися В. Баркасі, В. Введенський, О. Власова, О. Дубасенюк, В. Калінін, Л. Карпова, Г. Копил, Н. Костилева, В. Левицький, Н. Лобанова, А. Маркова, М. Махлін, Н. Ничкало, Є. Огарев, О. Пометун, В. Сластьонін, В. Тюріна, В. Хуторської та інші.

У загальнонавчальному значенні компетентність (від лат. Competentia – приналежність за правом) означає володіння знаннями, що надають можливість оцінювати будь – що. Компетентність включає мобільність знань, володіння оперативними знаннями, гнучкість, критичність мислення, здатність обирати серед багатьох рішень найоптимальніше тощо.

Вчені О. Крисан, О. Овчарук, О. Пометун, О. Локшина, О. Савченко вважають, що компетентності є своєрідними комплексами знань, умінь і ставлень, що набуваються в навчанні і дозволяють людині розуміти, тобто ідентифікувати та оцінювати проблеми, що є характерними для різних сфер діяльності.

А. Хуторський визначає компетентність як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задані по відношенню до визначеного кола предметів та процесів та необхідних, щоб якісно та продуктивно діяти по відношенню до них [7].

Узагальнивши результати аналізу наукових праць можемо зробити висновок, що основу компетентності складає сукупність знань, умінь, навичок, особистісних та професійно важливих якостей, що дають змогу фахівцеві ефективно реалізовувати професійну діяльність.

Модернізація системи вищої професійної освіти неможлива без її диверсифікації, що має забезпечити ефективність управління процесом формування мовної особистості майбутніх вчителів початкової школи.

Диверсифікація (від латин. *diversus* – різний і *facere* – робити, розмаїття; різнобічний розвиток; розширення активності; вихід за межі основного змісту діяльності; розвиток напрямів діяльності [5]. Диверсифікацію визначають як одночасний розвиток багатьох взаємопов'язаних педагогічних здібностей студентів, розширення інноваційних технологій в освіті.

Диверсифікацію професійної освіти розглядають як процес розширення асортименту освітніх послуг [6]; широке розмаїття навчальних закладів, освітніх програм і органів управління, впровадження різноманітних освітніх послуг, реалізація принципів альтернативності і варіативності, забезпечення якості освіти.

В. Ковальчук зазначає, що на виникнення диверсифікації освіти вплинули причини:

- створення великої кількості різнорідних освітніх послуг;
- зміна місця особистості у сфері освітніх послуг, коли особистість сама обирає освітні послуги згідно своїм можливостям, запитам і потребам;
- розвиток конкуренції між вищими освітніми установами ускладнив соціально-психологічні умови діяльності викладача, сформував нові відносини між суб'єктами освітнього процесу: студент, як споживач освітніх послуг, вищий заклад освіти – виробник освітніх послуг, а студент стає менеджером процесу набуття професіоналізму;
- зміна ролі вищої освіти в освітньому просторі, цілей освіти, процеси гуманізації і демократизації привели до розширення прав освітніх установ, посилення регіоналізації освіти, що відбилося на інноваційній діяльності навчальних закладів у галузі змісту освіти і педагогічних технологій, розширенні їхнього поля діяльності [4].

У філософсько-педагогічному аспекті процес диверсифікації освіти спрямований на гуманізацію і демократизацію освітніх систем, формування нових життєвих установок мовної особистості, гуманізацію суспільно – економічних відносин, що вимагає переходу від технократичного підходу до орієнтації на розвиток мовної особистості вчителя, формування у нього самостійності, творчої активності, уміння орієнтуватися, приймати відповідальні рішення у нестандартних ситуаціях, досягати максимально можливих результатів. Отже, освіта в умовах диверсифікації стає могутньою рушійною, ініціативною силою економічного зростання держави, підвищення ефективності і конкурентоспроможності держави; фактором перетворення суспільства на відкриту, варіативну, діалогічну, толерантну систему, що забезпечує становлення конкурентоздатних фахівців.

Диверсифікація професійної освіти розглядають за: рівнями освіти; типами освітніх установ; змістом освітніх програм як за рівнями освіти, так і усередині кожного рівня; базової освіти; кваліфікаційними категоріями, що присвоюються; інноваційними формами, методами і засобами навчання; здійснюваним фінансуванням.

Дослідники І. Налетова, В. Оганесов, Н. Тверезовська, В. Сидоренко,

М.Умрик, В.Корсунов виокремлюють напрями диверсифікаційних освітніх процесів на сучасному етапі:

- модернізація змісту, педагогічних технологій підготовки майбутніх вчителів, системи управління якістю освіти;
- розробка механізмів інтеграції закладів вищої освіти в соціально-економічне та соціально-педагогічне середовище;
- удосконалення практичної спрямованості підготовки мовної особистості майбутніх вчителів відповідно потреб регіону;
- розробка системи моніторингу педагогічного процесу; проведення маркетингу ринку педагогічної праці, розробка способів реагування на його зміни;
- постійне оновлення моделей соціального та професійного обліку майбутніх вчителів початкової школи відповідно соціального замовлення;
- створення умов для формування нової типології освітніх установ, побудованих на засадах інтеграції освітніх структур і гнучкості освітніх форм;
- соціальна адаптація студентів і викладачів до нестандартного, конструктивного мислення і поведінки, усвідомлення і розвитку власного мовного досвіду.

У дослідженні Л. Карпової структурними компонентами професійної компетентності майбутнього вчителя визначено такі сфери:

- мотиваційну, яка включає загальнокультурну, особистісно–мотиваційну, соціальну компетентності;

- предметно – практичну (операційно – технологічну), що містить методологічну, практично – діяльнісну, дидактико – методичну, спеціально – наукову, економіко – правову, екологічну, валеологічну, управлінську, комунікативну, інформаційну компетентності;

- сферу саморегуляції, яка розкривається через психологічну та аутокомпетентність [3].

Проведений аналіз свідчить, що комунікативна компетентність є одним із основних структурних компонентів професійної компетентності майбутнього вчителя, що підтверджено результатами досліджень різних науковців.

Розвиток мовно – комунікативної компетентності можна розглядати в двох аспектах: по – перше, в процесі соціалізації і виховання; по – друге, засобом спеціально організованого соціально–психологічного тренінгу.

Згідно з Л. Петровською, важливим моментом процесу розвитку комунікативних умінь на визначеному етапі становлення особистості є уявне програвання своєї поведінки в різноманітних ситуаціях. Планування своїх дій в уяві є складовою частиною комунікативної дії, що протікає нормально. Таке планування в уяві, як правило, безпосередньо випереджає реальне виконання, але може відбуватися і завчасно, нерідко далеко відстаючи від втілення в поведінку, а іншим разом уявне програвання проводиться не до, а після завершення комунікативного акту. Здатність людини діяти в умі може бути цілеспрямовано використана для удосконалювання спілкування в ситуації соціально–психологічного тренінгу.

У результаті аналізу наукової літератури про сутність мовно – комунікативної компетентності можна стверджувати, що існують два

основні підходи до його визначення. О. Аршавська, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, Д. Крістел, С. Савіньон комунікативну компетентність розглядають як здатність використовувати мову в спілкуванні [2,53].

Д. Ізаренков виокремив у тлумаченні поняття комунікативна компетентність істотні ознаки:

- віднесеність комунікативної компетентності до класу інтелектуальних здібностей індивіда;

- сфера прояву цих здібностей є діяльнісним процесом, необхідною ланкою якого виступає мовний компонент, так звана мовленнєва діяльність. Зважаючи на це, автор уточнює зміст комунікативної компетентності, вказуючи на те, що:

- а) здатність до спілкування є складним, набутим умінням, яке формується або у процесі природного пристосування людини до умов життя в певному мовному середовищі, або за допомогою спеціально організованого навчання;

- б) здатність може знайти вияв в одному або в декількох видах мовленнєвої діяльності. [1]. У такому розумінні комунікативної компетентності акцентується увага на важливій ролі здібностей людини у її формуванні.

Другий підхід пов'язаний з іменами вчених Н. Гез, О. Казарцева, О. Константинова, Ю. Федоренко, Ю. Федоренко, Д. Хаймс, які визначають комунікативну компетентність через поняття знання, навички й уміння. Так, наприклад, Н. Гез виділяє в понятті комунікативна компетентність знання про мову, навички й уміння застосовувати ці знання у мові згідно з різними ситуаціями спілкування. За О. Казарцевою, комунікативна компетентність – це знання, уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та породження власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування [2,36].

Важливим аспектом є визначення позиції та компетентності викладача у процесі компетентнісно орієнтованого навчання. Комунікативний компонент включає: вміння працювати в групі і участь у сумісній діяльності; узгодження інтересів з іншими людьми і розуміння їх поглядів; обговорення ходу роботи; уміння правильно формулювати питання, аргументовано висловлювати свою думку, вести діалог, публічно виступати; виконання логіко– інформаційних вимог до усної та письмової мови; готовність пояснити цілі, послідовність дій, критерії оцінки[2,180].

Дослідниками встановлено характерні ознаки мовно– комунікативної компетентності:

- відносність – залежність від взаємодіїучасників комунікативного процесу;
- динамічна особливість мовленнєвої взаємодії осіб, які володіють певними знаннями мови, якою вони спілкуються;
- охоплює письмове та усне мовлення;
- комунікативна компетентність контекстуально обумовлена;
- належить до сфери знань людини, її можна розвивати, підтримувати, оцінювати через мовленнєву діяльність [2,45].

Комунікативний процес розуміється як інформаційний процес між людьми як активними суб'єктами, з урахуванням відношень між партнерами.

Мовно– комунікативна компетентність постає як структурний феномен, що містить складові цінності, мотиви, установки, соціально– психологічні стереотипи, знання, уміння, навички.

Сукупність визначених заходів, спрямованих на підвищення ефективності мовного впливу, отримала назву переконуючої комунікації, на основі якої розробляється експериментальна риторика – мистецтво переконання за допомогою промови. Інший вид комунікації включає

знакові системи: оптико – кінетичну – до неї належать жести, міміка, пантоміміка; пара – і екстралінгвічну. Перша – це система вокалізації, тобто якість голосу, його діапазон, тональність. Друга – включення в промову пауз, інших вкраплень, темп промови; організацію простору і часу комунікативного процесу; візуальний контакт: частота обміну поглядами, тривалість, зміна статичної і динамічної поведінки, уникання його.

З усього вище сказаного можна визначити структуру комунікативної компетентності вчителя:

- комунікативні якості, які характеризують наявність і розвиток здатності до спілкування;
- комунікативні здібності: володіння ініціативою у спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню;
- знання норм і правил спілкування;
- знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування. Якщо у звичайному міжособистісному спілкуванні механізми міжособистісної взаємодії діють спонтанно, то для вчителів вони мають професійне значення;
- вміння слухати;
- вміння говорити – мовленнєва культура.

Вимоги до комунікативних якостей мовлення вчителя зумовлені функціями:

1) Комунікативна – встановлення і регуляція взаємовідносин між учителем і учнем, забезпечення гуманістичної спрямованості розвитку учнів.

2) Психологічна – створення умов для забезпечення психологічної свободи учня, прояву індивідуальної своєрідності його особистості.

3) Пізнавальна – забезпечення повноцінного сприймання навчальної інформації учнями, формування в них особистісного, емоційно – ціннісного ставлення до знань.

4) Організаційна – забезпечення раціональної організації навчально – практичної діяльності учнів. Вона підкреслює роль мовлення вчителя у розв'язанні таких завдань уроку, як організація ефективного навчального слухання учнів, забезпечення оптимального темпу пізнавальної діяльності, творчого робочого самопочуття учнів на уроці.

Отже, під мовно – комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з учнями, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування у вигляді словесних і візуальних форм.

Велике значення у підготовці майбутніх вчителів початкової школи відіграють тренінги. Л. Петровська пропонує декілька принципів, за яких повинна відбуватися тренінгова програма:

1. Спілкування за принципом тут і зараз;
2. Принцип персоніфікації висловлювань. Цей принцип спрямований на можливість розкриття учасниками тренінгу власних думок і ставлення до інших, він дозволяє висловлюватися типу, «я вважаю», «я думаю», замість «існує думка», «всі говорять».
3. Принцип акцентування мови почуттів. Цей принцип дозволяє учасникам тренінгу зрозуміти свої почуття, свій емоційний стан і відійти від оцінювання інших учасників, тому що негативне оцінювання ускладнює взаємодію й не дозволяє повністю розкритися мовцям.
4. Принцип активності. Від цього принципу залежить ефективність усього тренінгу, тому що активна позиція під час занять дозволяє винести з них якомога більше корисної інформації, умінь,

розкрити свій потенціал, навчитися звертати увагу не тільки на свої переживання й проблеми, а також приділяти увагу іншим партнерам по спілкуванню.

5. Принцип відвертого спілкування. Цей принцип суттєво впливає на ефективність і результати тренінгу.

6. Принцип конфіденційності. Цим принципом обумовлюється нерозголошення інформації, почутої під час тренінгу, і тим самим забезпечується довірлива атмосфера в групі, коли учасники групи впевнені один в одному, що в свою чергу сприяє встановленню дружніх стосунків і сприятливому клімату під час спілкування.

Дотримання наведених принципів під час проведення тренінгу дозволяє досягти високих результатів у підготовці студентів до спілкування, як професійного, так і міжособистісного, підвищити рівень сформованості комунікативної компетентності.

Отже, під час тренінгу майбутні педагоги набувають умінь вести переговори, розв'язувати психолого – педагогічні задачі, відстоювати свою позицію, адекватно поводитися у конфліктних ситуаціях, оволодівають прийомами ефективного педагогічного спілкування у процесі виконання завдань професійної діяльності.

Висновки. На основі аналізу основних теорій і концептуальних положень відносно формування мовно– комунікативної компетентності та практичного досвіду можна зробити висновки.

Комунікативна компетентність включає: інформаційну компетентність, що виражається у чіткій комунікації і правильному передаванні інформації; мовну компетентність, що включає культуру мови, правильність, виразність й естетичність мовлення; компетентність соціальної взаємодії, пов'язану зі встановленням контакту, здатністю до залагодження конфліктів, вмінням діяти злагоджено у спілкуванні; компетентність у сприйманні та розумінні іншої людини.

Проведена пошукова робота дала змогу обґрунтувати методичні засади мовно – комунікативної компетентності майбутнього вчителя, а саме створення спеціально організованих умов:

- осмислення теоретичних аспектів і засвоєння студентами ґрунтовних знань щодо комунікативних процесів у навчанні;
- формування установки на оволодіння мовно – комунікативною компетентністю;
- організація лекційних і практичних занять з використанням сучасних технологій навчання, інтерактивних методик;
- створення сприятливого навчального середовища для проведення тренінгів, мікровикладань тощо;
- розроблення і запровадження ефективних методик психолого – педагогічного діагностування рівнів мовно– комунікативної компетентності.

Тож, диверсифікація постає невід'ємним процесом освітньої системи в цілому, чинить значний вплив на формування мовної особистості майбутнього вчителя.

Подальші наукові розвідки, на нашу думку, варто спрямувати на вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомоги вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; сприйняття і відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів.

Література:

1. Гаун О. (2004). Знать, понимать, применять. Формирование коммуникативной компетенции. *Учитель года*, 3, 51–59.

2. Волкова Н. П. (2006). Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до професійно – педагогічної комунікації: дис....д–ра пед. наук: 13.00.04. Дніпропетровськ, 432.
3. Глигало Ю. В.(2010). Соціально – перцептивна компетентність майбутніх фахівців соціальної сфери в процесі професійної підготовки. *Теорія та методика управління освітою*, 5.
4. Зязюн І. А. (2000). Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.– метод. посіб. Київ: МАУП,309.
5. Н. М. Бібік, І. Г. Єрмаков, О. В. Овчарук та ін. (2005). Компетентнісна освіта: від теорії до практики. Київ: Плеяди, 120.
6. Овчарук О.В. (2004). Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. Бібліотека з освітньої політики / Під заг.ред. О.В.Овчарук. Київ: «К.І.С.», 6– 16.
7. Хуторской А. (2003). Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*, 2, 58–64.

References:

1. Haun O. (2004). Znat, ponymat, prymeniat. Formyrovanye kommunykativnoi kompetentsyy. *Uchytel hoda*, 3, 51–59. [in Ukrainian].
2. Volkova N. P. (2006). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do profesiino – pedahohichnoi*: [dys....d–ra ped. nauk: 13.00.04.] Dnipropetrovsk, 432. [in Ukrainian].
3. Hlyhalo Yu. V. (2010). Sotsialno – pertseptyvna kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery v protsesi profesiinoi pidhotovky. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu*, 5. [in Ukrainian].
4. Ziaziun I. A. (2000). Pedahohika dobra: idealy i realii: [nauk.– metod. posib.] Kyiv: MAUP,309. [in Ukrainian].

5. N. M. Bibik, I. H. Yermakov, O. V. Ovcharuk ta in. (2005). Kompetentnisna osvita: vid teorii do praktyky. Kyiv: *Pleiady*, 120. [in Ukrainian].
6. Ovcharuk O.V. (2004). Rozvytok kompetentnisnoho pidkhodu: stratehichni oriientyry mizhnarodnoi spilnoty. [Biblioteka z osvitoi polityky / Pid zah.red. O.V.Ovcharuk]. Kyiv: «K.I.S.», 6– 16. [in Ukrainian].
7. Khutorskoi A. (2003). Kliuchevyye kompetentsyy kak komponent lychnostno oryentirovannoi paradyhm obrazovanyia. *Narodnoe obrazovanye*, 2, 58 –64. [in Ukrainian].

УДК: 159.9

ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

кандидат психологічних наук, доцент, Пивоварчик І. М.

<https://orcid.org/0000-0003-4980-677X>

e-mail: IrynaPyvovarchyk@gmail.com

магістрантка, Пухкан І. В.

Південноукраїнський державний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна, Одеса

У статті розглянуто важливість проблеми саморегуляції особистості в сучасних умовах. Представлено визначення поняття саморегуляції як інтегральної властивості особистості. Метою дослідження було емпіричне вивчення особливостей саморегуляції особистості в сучасних умовах. Для проведення дослідження було використано методiku Опитувальник «Саморегуляція» (ОС) (модифікація методики А. К. Осницького). За результатами визначено, що такі показники саморегуляції як оптимальність регуляції зусиль, цілепокладання та орієнтованість на оцінний бал є найбільш вираженими у сучасних умовах.

Ключові слова: психічна саморегуляція, саморегуляція особистості, оптимальність регуляції, цілепокладання, орієнтованість на оцінний бал.

*кандидат психологических наук, доцент, Пивоварчик И. М.;
магистрантка Пухкан И. В., Особенности саморегуляции личности в
современных условиях / Университет Ушинского, Украина, Одесса*

В статье показана важность проблемы саморегуляции личности в современных условиях. Представлено определение понятия саморегуляции как как интегральной характеристики личности. Целью

исследования было эмпирическое изучение особенностей саморегуляции личности в современных условиях. Для проведения исследования было использовано методiku Опросник «Саморегуляция» (ОС) (модификация методики А. К. Осницкого). По результатам определено, что такие показатели саморегуляции как оптимальная регуляция усилий, целеположение и ориентированность на оценочный бал являются наиболее выраженными в современных условиях.

Ключевые слова: психическая саморегуляция, саморегуляция личности, оптимальная регуляция усилий, целеположение и ориентированность на оценочный бал.

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, I. M. Pyvovarchyk; master's student I. V. Puhan, The features of personality self-regulation nowadays / South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Ukraine, Odesa

The article presents the importance of the problem of personality self-regulation nowadays. The definition of the concept of self-regulation as an integral characteristic of personality is presented. The aim of the research was to empirically study the features of personality self-regulation in these times. The questionnaire "Self-regulation" (OS) (modification of the method of A. K. Osnitsky) was used to conduct the study. According to the results, it is determined that such indicators of self-regulation as the optimal regulation of efforts, goal-setting and focus on the evaluation score are the most presented nowadays.

Key words: mental self-regulation, personality self-regulation, optimal regulation of efforts, goal-setting and focus on the evaluation score.

Постановка проблеми. Нові виклики сучасного світу впливають на психічний стан сучасної людини та вимагають від людства адаптувати

всі процеси психічної саморегуляції. Успішна організація процесів саморегуляції особистості є з одного боку запорукою психічного здоров'я, з іншого, чинником ефективного соціального життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасні часи поняття саморегуляція широко використовується в різних галузях науки і отримало розвиток як в закордонній, так і в вітчизняній психології. Аналіз та систематизація психологічної літератури (Моросанова, Плахотникова, Аронова, 2006) показав, що під саморегуляцією розуміють комплексний процес, що забезпечує адекватну умовам середовища зміну поведінки особистості та її життєдіяльності на будь-якому рівні. Енциклопедичний словник, зокрема, визначає поняття саморегуляція (від лат. *regulare* – приводити до порядку, налагоджувати) як доцільне функціонування живих систем різних рівнів організації та складності. Отже, одним із найсуттєвіших чинників успіху в житті людини – є розвинута саморегуляція.

Дослідженням та вивченням різних аспектів саморегуляції займалися такі вчені-психологи, як-то: І. Д. Бех, М. Й. Боришевський, І. В. Бринза, Ж. П. Вірна, Л. Г. Дика, Л. В. Долинська, В. К. Калін, І. С. Кон, О. О. Конопкін, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, Л. А. Мойсеєнко, О. О. Прохоров, О. П. Саннікова, В. Є. Семенов, О. О. Сергієнко, О. К. Тихомиров, О. Я. Чебикін, В. А. Ядов R. Baumeister, A. Boone A. Duckworth, M. Gottfredson, T. Hirschi, W. Mischel, M. Seligman, Y. Shoda, P. Peake, J. Tangney та ін.).

Проведений аналіз наукової літератури (Періг, Дроздук, 2017), (Сергієнко, Сугак, 2017) та ін. демонструє, що спеціальні дослідження з проблеми саморегуляції почали з'являтися в другій половині 80х років ХХ століття. Необхідно зазначити, що в узагальненому розумінні психічна саморегуляція розглядається як свідомо контрольований людиною психічний самовплив з метою поліпшення свого стану.

На думку О. Конопкіна саморегуляцію доцільно розглядати як загальну здатність особистості до самостійної усвідомленої побудови регуляції в нових видах і формах діяльності. Цю особливу здатність можна спостерігати зовні та внутрішньо. Так, зовнішнє виявлення можна спостерігати в успішному оволодінні новими видами й формами довільної активності, в ефективному подоланні нестандартних ситуацій, у наполегливості в досягненні мети. Усвідомлений перебіг окремих процесів саморегуляції одночасно з контролем адекватності їхнього функціонування зовнішнім і внутрішнім умовам – є внутрішнім проявленням даної здатності до саморегуляції (Кандиба, 2001).

Усі дослідники питання саморегуляції особистості одностайно погоджуються з ідеєю про те, що всі психічні явища, властиві людині - відчуття, сприйняття, мислення та ін., підпадають під регуляторні впливи саморегуляції.

Аналіз багатьох праць провідних науковців дозволив встановити, що психічна саморегуляції особистості залежить від багатьох факторів, серед яких особливості нервової діяльності, особистісні якості особистості, звички організації дій, особливості виховання тощо.

Підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що психічна саморегуляція є інтегративною властивістю особистості, яка об'єднує в собі інтелектуальні, мотиваційні, волевові, емоційні сфери особистості.

Спираючись на актуальність проблеми саморегуляції особистості та її мінливості в контексті суспільних змін, **метою** нашого дослідження стало вивчення особливостей саморегуляції особистості в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Для проведення дослідження ми використовували методику Опитувальник «Саморегуляція» (ОС) (модифікація методики А. К. Осницького) (Прядеін, 2013).

Методика дозволяє оцінити 132 характеристики саморегуляції, які розбиті на трійки і складають 22 пари протилежних характеристик.

Емпіричну базу нашого дослідження становили результати психологічного дослідження за участю 741 респондента - 476 жінок і 265 чоловіків віком від 15 до 74 років.

Опитування проводилося в травні 2020 року за допомогою онлайн опитування Google Forms.

Результати дослідження. Первісний аналіз результатів дає змогу зробити загальний опис вибірки та її особливостей, а також простежити наявні закономірності.

За показниками П1 Цілепокладання - П23 Нестійкість цілей було зафіксовано, що 47% опитуваних в складних умовах дотримуються планування у своїй діяльності, беруться за справи без нагадувань, виконують всі поставлені завдання. Ще 38% респондентів мають ситуативне виявлення такого ставлення до планування та виконання. 15% опитуваних на планують свою роботу, часто відволікаються.

За показниками Моделювання умов (П2) – Відсутність аналізу умов (П24) отримані результати демонструють, що 58% опитуваних вважають, що невміння відділяти головне від другорядного, невміння передбачати хід справ є нехарактерним для них, водночас тільки 40 % зазначило, що вміння аналізувати умови майбутньої діяльності та можливі труднощі їм повною мірою притаманне.

Цікаві результати отримані за показниками П4 – Оцінювання результатів та П26 – Помилки в роботі. 61% опитуваних заперечують, що припускають помилки, що знаходить їх у своїй роботі, в той же час, тільки 27% респондентів вказують, що рідко припускають помилок, вміють оцінити правильність дії, швидко виявляють власні помилки. Майже такі самі результати отримані за показниками П5 - П27 (Корекція результатів і способів дій та Повторні помилки). З нашого погляду ці

результати демонструють реальну ситуацію пов'язану з прийняттям відповідальності, лише менша половина з тих, хто вважає, що не припускається помилок, може визнати власні помилки.

За показником П6 Забезпеченість регуляції в цілому отримані результати свідчать про те, що вираженість цього показника характерна лише для 33% респондентів, ситуативно вона представлена у 51%, слабка представленість у 16%. Проте за показником Імпульсивність (П28) 10% випробуваних зазначили, що часто діють необдуманно, імпульсивно, 32% - ситуативно виявляють імпульсивність, а для 58% - це взагалі нехарактерно.

Ситуація самоізоляції та вимушеного локдауну, впливає на ставлення до порядку та послідовності. У нашому дослідженні ми отримали результати згідно з якими у 36% випробуваних було зафіксовано високий прояв упорядкованості діяльності, 46% заявили, що ситуативно дотримуються акуратності та послідовності, а для 17% вона взагалі не характерна.

Важливою особливістю в сучасних умовах також є деталізація регуляції дій, продумування всіх кроків, врахування різних факторів тощо. Так високу вираженість цього показника було виявлено у 21% випробуваних, а зворотну характеристику, тобто обмеження лише зальними відомостями у 10%.

За показниками П9 Обережність в діях – П31 Необдуманість, ризикованість, було виявлено, що 24% випробуваних схильні довго обмірковувати та готуватися, перш ніж приступити до справи, уникають ризику. Для 52% випробуваних обережність в діях пов'язана з конкретною ситуацією. Нехарактерною ця особливість є для 24% опитуваних. Водночас необдуманість та ризикованість як характерна особливість притаманна 11% респондентів.

Лише 27% випробуваних відчувають впевненість у своїх діях, а 13% навпаки зазначили невпевненість у власних силах.

Для даної вибірки за показником П11 Ініціативність в діях зафіксовано у 46% ситуативне виявлення, а у 32% вираженість цієї характеристики. Тобто можна зазначити, що в сучасних умовах переважає активність, рішучість та завзятість у діях та справах. На відміну від протилежного показника П33 Нерішучість, де 60% випробуваних зазначили, що ця особливість для них не притаманна.

Щодо практичної реалізації намірів (П13), тобто доведення справи до кінця, реалізація майже всього, що було заплановано, то за результатами дослідження можна спостерігати подібну ситуацію до попереднього показника, але з невеликим збільшенням випробуваних (50%), що мають ситуативний його прояв.

Цікавим виявляється той факт, що 50% випробуваних в залежності від ситуації готові визнати свої недоліки, і тільки 35% - це роблять постійно.

За показником П15 Орієнтованість на оцінний бал було зафіксовано, що для 40% випробуваних вираженою є характеристика робити все по совісті, орієнтуватися на якість. 43% зазначили, що періодично також зважають на якість. У той же час за протилежним показником П37 Потурання виявлено 65% випробуваних, які вважають, що стратегія робити все як-небудь для них є не характерною.

Важливою цінністю сучасного суспільства є відповідальність. В аспекті саморегуляції це може стосуватися доведення справ до кінця, перевірки правильності виконання роботи тощо. Лише у 43% випробовуваних виявлено високий рівень вираженості даного показника. Але обнадійливим можна вважати той факт, що тільки у 18% визначено слабе виявлення відповідальності.

За показниками П18 Гнучкість в діях та П40 Інертність в роботі можна відзначити наступне, 8% вибірки любить одноманітні заняття, для них дуже складно перемикається з однієї роботи на іншу. Проте 31% випробуваних зазначили, що вони легко орієнтуються в нових умовах. Більша частина випробуваних має ситуативне вираження даного показника.

Особистісна ефективність в сучасних умовах стало пов'язана з роботою над помилками (П20, П42). Більше 50% випробуваних зазначили, що справляються з невдачами та помилками, намагаються розібратися з причинами їхнього виникнення в залежності від ситуації або особистої значущості. 30% випробуваних відзначили, що постійно працюють над помилками, які розглядаються як поштовхи до розвитку.

Необхідно зазначити, що більшість випробуваних (53%) завжди надають вагомому значення зважуванню всіх «за» та «проти» (П21 Оптимальність регуляції зусиль), 46% роблять це ситуативно.

Останньою особливістю саморегуляції є показник піддатливості виховним впливам (П22-П44). Отримані результати свідчать, що на сучасному етапі для нашої вибірки більш притаманним є зважання до думки інших. Для 21% випробуваних дана особливість є високо вираженою, а для 55% - ситуативно. Високий рівень самодостатності (П44) показали лише 9 % випробовуваних.

Висновки. Таким чином, спираючись на проведений попередній аналіз теоретичних надбань з даної проблеми, а також результатів емпіричного дослідження особливостей вираження психічної саморегуляції можна зазначити наступне:

Саморегуляцію доцільно розглядати як єдність соціальних та психологічних проявів свідомості і самосвідомості особистості.

Узагальнення емпіричного матеріалу демонструє те, що серед всіх показників найбільш притаманним для нашої вибірки стали такі як

оптимальність регуляції зусиль (П21), цілепокладання (П1) та орієнтованість на оцінний бал (П15). Такі результати вказують, що в сучасних умовах більшість зважає на детальне обмірковування, планування та організацію своєї справи та орієнтованість на якість.

Перспективу нашого дослідження ми вбачаємо у детальному вивченні особливостей саморегуляції у різних вікових періодах з урахуванням статті.

Література:

1. Кандыба В.М. (2001). Психическая саморегуляция. Санкт-Петербург, Лань, 448.
2. Моросанова В. И., Плахотникова И. В., Аронова Е. А. (2006). Личностные и когнитивные аспекты саморегуляции деятельности человека. Москва, Психологический ин-т РАО, 320.
3. Періг І.М., Дроздюк В.Д. (2017). Емоційна саморегуляція у підлітковому віці. *Матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій (16-17 листопада 2017 р., м. Тернопіль)*. <<https://core.ac.uk/download/pdf/161262289.pdf>> (2017, листопад 16-17).
4. Прохоров А. О. (2005). Саморегуляция психических состояний: феноменология, механизмы, закономерности. Москва, Знание, 231.
5. Прядеин В. П. (2013). Психодиагностика личности: избранные психологические методики и тесты. Сургут, РИО СурГПУ, 245.
6. Сергієнко Н.П., Сугак О.С. (2017). Психологічні особливості саморегуляції особисті. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. Вип. 21. <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol21/sergienko_suhak.pdf>

7. Hacker D. J., Bol L., Bahbahani K. (2008). Explaining calibration in classroom contexts: The effects of incentives, reflection, and explanatory style. *Metacognition and Learning*. Vol. 3. 101–121.

References:

1. Kandyba V.M. (2001). Psihicheskaja samoreguljacija. Sankt-Peterburg, Lan', 448. [in Russian].
2. Morosanova V. I., Plahotnikova I. V., Aronova E. A. (2006). Lichnostnye i kognitivnye aspekty samoreguljacji dejatel'nosti cheloveka. Moskva, Psihologicheskij in-t RAO, 320. [in Russian].
3. Perig I.M., Drozdjuk V.D. (2017). Emocijna samoreguljacija u pidlitkovomu vici. Materiali VI Mizhnarodnoï naukovo-tehnicnoï konferencii molodih uchenih ta studentiv. Aktual'ni zadachi suchasnih tehnologij (16-17 listopada 2017 r., m. Ternopil'). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/161262289.pdf> [in Ukrainian]. (2017, November, 16-17).
4. Prjadein V. P. (2013). Psihodiagnostika lichnosti: izbrannye psihologicheskie metodiki i testy. Surgut, RIO SurGPU, 245. [in Russian].
5. Prohorov A. O. (2005). Samoreguljacija psihicheskikh sostojanij: fenomenologija, mehanizmy, zakonomernosti. Moskva, Znanie, 231. [in Russian].
6. Sergienko N.P., Sugak O.S. (2017). *Psihologichni osoblivosti samoreguljacji osobisti. Problemi ekstremal'noi ta krizovoï psihologii. no. 21*. Retrieved from https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol21/sergienko_suhak.pdf [in Ukrainian].
7. Hacker D. J., Bol L., Bahbahani K. (2008). Explaining calibration in classroom contexts: The effects of incentives, reflection, and explanatory style. *Metacognition and Learning*. Vol. 3. 101–121. [in English].

УДК 378.796.-053.67

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В
УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

кандидат педагогічних наук, доцент, Ільницька Г. С.

<https://orcid.org/0000-0002-2520-5294>

e-mail: annet487@gmail.com

Національний фармацевтичний університет, Україна, Харків

старший викладач, Семашко С. А.

<https://orcid.org/0000-0002-9628-1163>

e-mail: svitlana.semashko@nure.ua

старший викладач, Кривенцова О. В.

<https://orcid.org/0000-0002-9831-0925>

e-mail: olena.kryventsova@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна, Харків

Проведено порівняльний аналіз освітнього та педагогічного процесів НФаУ та ХНУРЕ з фізичного виховання із використанням технологій дистанційного навчання під час карантину. Предметом дослідження був освітній процес з фізичного виховання. Мета полягала у проведенні порівняльного аналізу організації освітнього процесу з фізичного виховання у НФаУ та ХНУРЕ в умовах дистанційної освіти. Методами дослідження були аналіз наукової літератури та Інтернет ресурсів, метод описової статистики. Дистанційна освіта існує поряд з очною формою навчання і є її логічним взаємодоповненням. Вона має значні переваги у неперервності та систематичності освітнього процесу студентів; підвищує ефективність контролю з боку викладача; сприяє саморозвитку, набуттю нових практичних навичок у інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі, що сприяє вдосконаленню

педагогічної майстерності; підвищує якість теоретичних та практичних знань; надає студентам право вибору зручного часу для занять; надає рівні можливості для залученості студентів з різним станом здоров'я. Визначено схожості та відмінності в організації освітнього процесу з фізичного виховання.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, дистанційна освіта.

Ильницкая А. С., Семашко С. А., Кривенцова Е. В. Национальный фармацевтический университет/ Харьковский национальный университет радиоэлектроники, Украина, Харьков

Проведен сравнительный анализ образовательного и педагогического процессов НФаУ и ХНУРЭ по физическому воспитанию с использованием технологий дистанционного обучения во время карантина. Предметом исследования был образовательный процесс по физическому воспитанию. Цель заключалась в проведении сравнительного анализа организации образовательного процесса по физическому воспитанию в НФаУ и ХНУРЭ в условиях дистанционного образования. Методами исследования были анализ научной литературы и интернет ресурсов, метод описательной статистики. Дистанционное образование существует наряду с очной формой обучения и является ее логическим взаимодополнением. Оно имеет значительные преимущества в непрерывности и систематичности образовательного процесса студентов; повышает эффективность контроля со стороны преподавателя; способствует саморазвитию, приобретению новых практических навыков в информационно-коммуникационной образовательной среде, что способствует совершенствованию педагогического мастерства; повышает качество теоретических и практических знаний; предоставляет студентам право выбора удобного времени для занятий; предоставляет равные возможности для привлечения

студентов с различным состоянием здоровья. Определены сходства и различия в организации образовательного процесса по физическому воспитанию.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, дистанционное образование.

G. Ilitskaya., S. Semashko, E. Kriventsova. National University of Pharmacy / Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine, Kharkiv.

A comparative analysis of the educational and pedagogical processes of NUPh and KhNURE in physical education using distance learning technologies during quarantine was carried out. The subject of the research was the educational process in physical education. The goal was to conduct a comparative analysis of the organization of the educational process in physical education in NUPh and KNURE in the context of distance education. The research methods were the analysis of scientific literature and Internet resources, the method of descriptive statistics. Distance education exists along with full-time education and is its logical complementarity. It has significant advantages in the continuity and systematic character of the educational process of students; increases the effectiveness of control by the teacher; promotes self-development, the acquisition of new practical skills in the information and communication educational environment, which contributes to the improvement of pedagogical skills; improves the quality of theoretical and practical knowledge; gives students the right to choose a convenient time for classes; provides an equal opportunity to involve students with different health conditions. The similarities and differences in the organization of the educational process in physical education were determined.

Key words: physical education, students, distance education.

Вступ. Дистанційна освіта та інформаційні технології сьогодення набувають стрімкого розвитку та поширення під час організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Організуються підрозділи на базі закладів освіти, інститути дистанційної освіти, центри технологій дистанційного навчання (далі - ЦТДН). Дистанційна освіта — світовий освітній тренд, навколо неї ведеться не мала кількість дискусій, насамперед щодо якості підготовки.

Дистанційна освіта як різновид навчальної діяльності як має свої переваги, так має і недоліки поряд з класичною освітою. Розумне поєднання усіх форматів освітнього процесу повинно мати певні переваги та взаємодоповнюватись. Впровадження карантину не тільки в Україні, а й в усьому світі змінило класичні форми і методи викладання навчальних дисциплін [17].

У реаліях сьогодення, коли через карантин відбувся перехід освітнього середовища багатьох країн на дистанційне навчання, головною метою закладів освіти було у найкоротший термін переформатувати навчальний процес без втрати якості надання освітніх послуг. Кожному навчальному закладу необхідно було створити і підтримувати власний навчальний алгоритм під час дистанційного навчання, складовими якого були здобувачі вищої освіти, педагоги, освітнє середовище і педагогічні інструменти [10]. Не дивлячись на те, що педагоги та здобувачі освіти фізично були дистанційовані один від одного, активна взаємодія мала відбуватися через інформаційно-комунікаційні технології, оскільки важливим завданням у налагодженні процесу навчання відіграє налагодження зворотного зв'язку і контролю знань у здобувачів вищої освіти. Ці та інші питання стояли і перед викладачами кафедри фізичної реабілітації та здоров'я Національного фармацевтичного університету (далі - НФаУ) та викладачами кафедри фізичного виховання та спорту Харківського національного університету

радіоелектроніки (далі - ХНУРЕ), які забезпечували навчальний процес з фізичного виховання протягом карантинного періоду.

Науковці досі відмічають тенденцію до стрімкого зниження рухової активності, функціонального стану та фізичної підготовленості учнівської молоді та студентського контингенту, від чого страждає якість та тривалість активного життя людини [2; 5; 11; 14; 15]. До висвітлення питань щодо дистанційного навчання та навчання в умовах карантину зверталися багато вітчизняних (Котвіцька А., Овакімян О., Волкова А., Галій Л., Крутських Т., Пахомова І., Сисоева С., Осадча К., Ткачук В., Єчкало Ю., Тарадуда А., Стеблівець І.) та зарубіжних педагогів та науковців (Westrupp E. M., Karantzas G., Macdonald J. A., Olive L., Youssef G., Greenwood C. J., Olsson C. A.). У працях авторів поняття «дистанційного навчання» розглядається як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається, в основному, шляхом взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [7].

Ситуація з карантином у 2019-2020 навчальному році кардинально змінила значення терміну «дистанційне навчання»: воно стало широко розповсюджуватись та залучатись у практику роботи викладачів з великим потоком здобувачів вищої освіти на відміну від індивідуальної роботи [9; 16]. З моменту запровадження всеукраїнського карантину кожен викладач постав перед необхідністю організувати роботу в конкретних групах, орієнтуючись на заплановані навчальні результати, і забезпечити якість навчання на високому рівні. Викладачі усього світу, а не лише України, зіткнулися з даною проблемою і потребували підтримки. Викладачам терміново потрібно було опановувати новітні технології, застосовувати багато новітніх методів і технологій

викладання, що в результаті посприяло набуттю нових умінь у роботи під час дистанційного формату навчання [4-6; 13]. У широкому та вільному доступі з'явилися методичні рекомендації щодо організації навчального процесу у дистанційному форматі від провідних університетів світу, наприклад, від Гарварду, Стенфордського університету, Каліфорнійського та Масачусетського технологічних інститутів та медичного університету Джона Хопкінса.

Під час карантину педагогічний процес реалізовувався шляхом використання технологій дистанційного навчання. Важливу роль під час організації для проведення дистанційного навчання на належному рівні відіграє налагодження керованого і структурованого процесу з боку закладу освіти, оскільки без цього фактору навчальний процес перетворився би на самонавчання з використанням різних Інтернет-платформ або соціальних мереж.

Нормативно-правовими документами, що регламентують упровадження дистанційної форми навчання в освітній процес вітчизняних закладів вищої освіти, є Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН України від 25.04.2013 р. № 466, і Вимоги до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями, затверджені наказом МОН України від 30.10.2013 р. № 1518.

Не виключенням стала дисципліна «Фізичне виховання», дистанційне викладання якої на першу думку усім здавалось неможливим, оскільки ця дисципліна у ЗВО перш за все є практичною, носить оздоровчий характер, та насамперед передбачає викладання в оф-лайн режимі, а саме при класичній формі навчання.

Дисципліна «Фізичне виховання» є єдиною рекреаційною дисципліною у вищій школі та безпосередньо спрямована на збереження здоров'я здобувачів вищої освіти під час засвоєння значних обсягів теоретичного матеріалу, що має дуже велике значення у контексті здоров'язбереження студентської молоді [1]. Грамотно спланований обсяг рухової активності є запорукою набуття опірності організмом до захворювань, а також їх профілактики.

Метою статті є провести порівняльний аналіз організації освітнього процесу з фізичного виховання у НФаУ та ХНУРЕ в умовах дистанційної освіти.

Завдання - визначення відмінностей в організації освітнього процесу з фізичного виховання у НФаУ та ХНУРЕ в умовах дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу. Національний фармацевтичний університет, як єдиний профільний заклад вищої освіти в Україні, націлений на збереження, примноження освітнього досвіду та його збагачення кращими світовими практиками [3; 4]. В той же час керівництво НФаУ та ХНУРЕ створюють якнайкращі умови і можливості для навчання своїх студентів, забезпечуючи при цьому високий рівень якості відповідного фаху освіти, враховуючи матеріально-технічну базу університетів, що дозволяє здійснювати постійну взаємодію між здобувачами вищої освіти та викладачами [4; 12].

Фізична культура є найважливішим фактором у формуванні, зміцненні та збереженні здоров'я людини. За останнє десятиріччя в Україні з кожним роком стрімко погіршуються показники здоров'я та фізичної підготовленості студентської молоді, в той же час протягом багатьох місяців рухова активність людей має різку тенденцію до зменшення у зв'язку з карантинними обмеженнями.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури та Інтернет ресурсів, метод описової статистики.

Було виявлено велику різницю у кількості залучених студентів у навчальний процес з дисципліни «Фізичне виховання»: у НФаУ кількість студентів, що залучені до освітнього процесу з фізичного виховання варіюється у межах 1300-1500 осіб, в той час у ХНУРЕ кількість студентів залучених до освітнього процесу з фізичного виховання складає понад 7000 осіб щорічно. Це обумовлено тим, що студенти НФаУ відвідують заняття з фізичного виховання, впродовж навчання на 1 та 2 курсах, в той час як у ХНУРЕ студенти залучені до освітнього процесу з фізичного виховання з 1 по 5 курс. Освітній процес з фізичного виховання у НФаУ забезпечують 9 викладачів кафедри фізичної реабілітації та здоров'я, з яких 5 кандидатів наук, 3 доценти, 1 Майстер спорту України, 3 сертифікованих викладача з англійської мови рівня B2. У ХНУРЕ освітній процес з фізичного виховання забезпечують 25 викладачів кафедри фізичного виховання та спорту, до складу якої входить 3 кандидати наук, 4 доценти, 1 Заслужений тренер України, 6 Майстрів спорту України, 1 Майстер спорту міжнародного класу, 1 кандидат в Майстри спорту.

Ураховуючи індивідуальні особливості студентів, а також можливості спортивних споруд та матеріально-технічної бази порівнюваних університетів навчальні заняття при класичному (очному) режимі в обох університетах проводяться в основних навчальних групах, в групах спортивного вдосконалення (ХНУРЕ) та в спеціальних медичних групах (ХНУРЕ та НФаУ). У ХНУРЕ основні групи розділені на спортивні спеціалізації: баскетбол, волейбол, футбол, бадмінтон, настільний теніс, бокс, легка атлетика, кікбоксінг, самбо, пауерліфтинг, фітнес. Заняття в спеціальній медичній групі проводяться за методиками, затвердженими Міністерством охорони здоров'я для осіб із захворюваннями серцево-судинної системи, внутрішніх органів і органів зору, захворюваннями

опорно-рухового апарату, що дозволяє застосовувати індивідуальний підхід в реабілітації студентів. У НФаУ основні групи розділені на такі спортивні спеціалізації: волейбол, футбол, гандбол, баскетбол, фітнес, черлідінг, спортивні бальні танці, атлетична гімнастика, шахи, шашки, настільний теніс, легка атлетика. Заняття зі студентами, які відносяться до спеціальної медичної групи або мають ослаблене здоров'я, проводяться висококваліфікованими викладачами-фахівцями з фізичної реабілітації та фізичної терапії.

Для студентів ХНУРЕ, у яких є бажання вдосконалити свою спортивну майстерність і виступати на змаганнях, працюють секції спортивного вдосконалення, а саме: баскетбол, волейбол, футбол, бадмінтон, настільний теніс, бокс, легка атлетика, важка атлетика, теквондо, кікбоксінг, самбо, пауерліфтінг, шахи, шашки, туризм, альпінізм, плавання, спортивна аеробіка (<http://pht.nure.ua/>). Для студентів НФаУ працює Центр здоров'я, спорту та відпочинку, в якому студенти можуть відвідувати у вільний від занять час секції з атлетичної гімнастики (гирьового спорту, пауерліфтіngu та важкої атлетики), футболу, черлідінгу, спортивних бальних танців та поул-денсу (<https://nuph.edu.ua/centr-zdorovya-sportu-ta-vidpochinku/>).

Для реалізації мети дослідження відповідно до поставлених завдань було складено таблицю для візуального порівняльного аналізу відмінностей НФаУ та ХНУРЕ під час організації освітнього процесу з фізичного виховання.

В Таблиці 1. наведені дані сформовані при порівняльному аналізі організації освітнього процесу під час дистанційного навчання з дисципліни «Фізичне виховання» між Національним фармацевтичним університетом та Харківським національним університетом радіоелектроніки.

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз заходів, засобів та форм, що використовувались під час організації дистанційного навчання з дисципліни «Фізичне виховання» та показники, що враховувались при порівняльному аналізі НФаУ та ХНУРЕ

Заходи, засоби, форми та показники	НФаУ (каф. ФР та З)	ХНУРЕ (каф. ФВ та С)
Залучення студентів у навчальний процес з дисципліни «Фізичне виховання»	1300-1500 студентів щорічно	>7000 студентів щорічно
Проведення занять з фізичного виховання	1-2 курси	1-5 курси
Кількісний склад кафедри	9 викладачів	25 викладачів
Якісний склад кафедри	5 кандидатів наук, 3 доценти, 1 МСУ, 3 сертифіковані викладачі з англ. мови рівня B2	3 кандидати наук, 4 доценти, 1 ЗТУ, 6 МС, 1 МСМК, 1 кандидат в МС
Наявність ЦТДН	+	+
Веб-платформа відеоконференцій	ZOOM + сайт дистанційного навчання НФаУ http://pharmel.kharkiv.edu	Google Meet + сайт дистанційних технологій ХНУРЕ https://dl.nure.ua/
Синхронний формат	+	+
Асинхронний формат	+	+
Розробка презентацій у PowerPoint	+	+
Розробка тестових завдань	+	+
Розробка завдань для самостійної роботи	+	+
Зйомка та монтаж навчальних матеріалів	+	+
Пошук викладачами матеріалів в мережі Інтернет	+	+

Проведення фізкультурно-спортивних челенджів серед студентів	-	+
Участь звільнених від фізичного виховання студентів	+	+
Перевірка фізичної підготовленості студентів	функціональні проби та тести	функціональні проби та тести, нормативи з фізичної підготовки
Форма звіту студентів	Реферати, презентації у PowerPoint, відео-звіти, тести	Тести, реферати, самостійні контрольні роботи, відео-звіти
Бальна система оцінювання	+	+
Електронний журнал	+	+
Мова викладання дисципліни	українська, англійська	українська
Час відеоконференції (пари)	1 год 30 хв	1 год 30 хв
Додаткові засоби спілкування та зв'язку зі студентами	e-mail, Skype, Viber, Telegram, WhatsApp	e-mail, Viber, Telegram, WhatsApp

Починаючи з 2001 року у ХНУРЕ та з 2007 року у НФаУ було створено Центри дистанційних технологій навчання; згодом були підготовлені електронні навчально-методичні матеріали та відкритий сайт дистанційного навчання (<https://dl.nure.ua/>, <http://pharmel.kharkiv.edu/>). На веб-сайтах дистанційного навчання НФаУ та ХНУРЕ здобувачі вищої освіти мають особистий логін та пароль для цілодобового доступу до методичних матеріалів дистанційних курсів окремих (фахових) дисциплін. Право доступу до навчальних матеріалів, які викладені українською та англійською мовами, мали тільки студенти, які застосовували особистий логін та пароль для авторизації.

Під час дистанційного навчання студенти НФаУ були сформовані за групами, будучи закріпленими за викладачами, та виходили у

відеоконференції за своїм розкладом на платформі ZOOM, за допомогою якої викладачі в режимі online проводили практичні заняття. У ХНУРЕ студенти були розподілені за секціями (спортивні спеціалізації за вибором) та виходили на заняття за розкладом своїх секцій потоками, де з ними у Google Meet зустрічались викладачі обраних напрямків на сайті дистанційних технологій ХНУРЕ (<https://dl.nure.ua/>). Студенти, які були звільнені від занять фізичним вихованням за станом здоров'я, наряду з усіма відвідували заняття у дистанційному форматі та виконували загальні завдання з теоретичної підготовки.

Викладачами кафедр НФаУ та ХНУРЕ використовувався переважно синхронний формат навчання, під час якого група студентів брала участь у навчанні одночасно. До того, як технології навчання на початку карантину вивчені були недостатньо, деяка частина онлайн-освіти проходила за допомогою методів асинхронного навчання. Синхронний формат передбачає, що викладач і студенти взаємодіють в певному віртуальному місці через певне онлайн-середовище в певний час. Методи синхронного онлайн-навчання включали в себе відеоконференції, живі чати і прямі трансляції. Наряду із синхронним форматом навчання використовувався асинхронний формат, при якому студенти вивчали один і той же матеріал в різний час і в різних місцях. Асинхронне навчання не залежить від місця розташування, і протилежно синхронному навчанню, коли студенти навчаються одночасно за допомогою таких дій, як відвідування лекцій або практичних / семінарських занять. Асинхронне навчання не має прив'язки до розкладу: протягом курсу навчання викладач або дистанційна платформа надає матеріали для читання / вивчення, відео матеріали, лекції для перегляду, практичні завдання та ін., отже, у студента є можливість отримати доступ і опрацювати інформацію протягом гнучкого періоду часу. Однак метод асинхронного он-лайн навчання включає в

себе модулі занять із самостійним управлінням, потокове відео, віртуальні бібліотеки, розміщені лекційні замітки і обміни між дошками обговорень або платформами соціальних мереж. У разі пропущених занять студентам пропонувалося виконання індивідуальних завдань.

Викладачі обох ЗВО викладали дисципліну державною мовою, проте викладачі НФаУ, маючи дипломи та сертифікати з англійської мови, що підтверджують їх професійний рівень знання іноземної мови, проводили заняття з фізичного виховання англійською мовою з іноземними студентами. Викладачами обох кафедр було визначено тематичні напрями з обраних студентами видів спорту (спеціалізацій), відзнято відео навчальних матеріалів, відео-роліки з комплексами вправ, розроблено презентації, оскільки інформація краще сприймається зорово, на такі теми: «Здоровий спосіб життя як імунпрофілактика»; «Чому шкідливі звички є «шкідливими»?», «Важливість фізичної активності у студентів технічних ЗВО», «Здоров'я – як державне завдання і особиста потреба людини», «Профілактика захворювань як біологічна і соціальна проблема», «Гігієнічна культура і здоров'я», «Сучасні проблеми харчування. Екологія харчування», «Складові харчових продуктів і їх значення для організму», «Вплив спадковості на фізичний розвиток і життєдіяльність людини» та ін.; а також тестові завдання для перевірки раніше засвоєного теоретичного матеріалу. Викладачі шукали цікаві та корисні матеріали в мережі Інтернет, які можна було запровадити в освітній процес студентів. В асинхронному форматі кожного тижня студенти отримували теоретичні або практичні завдання, а саме теоретичні та методичні інформаційні матеріали; комплекси різноманітних фізичних вправ (власні авторські розробки викладачів); відео роліки з відеохостингу YouTube. Для звіту та в якості зворотного зв'язку студенти надавали медіа файли (фото або відео), реферати, презентації у PowerPoint, відео-звіти, відповіді на

тестові завдання, самостійні контрольні роботи. Для перевірки самостійних завдань, рефератів та інших завдань, а також для налагодження ефективної комунікації викладачі застосовували електронну пошту, Skype, Viber, Telegram, WhatsApp. За виконання завдань студенти отримували бали за бальною системою оцінювання.

Викладачі фізичного виховання звернули увагу на час, який студенти проводять перед екраном комп'ютера чи телефона. Рухатись перед екраном на обмеженій площині набагато складніше, ніж в спортивній залі або на майданчику, а малорухливий спосіб негативно позначається на якості сприйняття інформації і продуктивності роботи на он-лайн заняттях з фахових дисциплін. Цей факт став протиріччям у контексті занять фізичним вихованням.

З метою підвищення вмотивованості до занять фізичним вихованням викладачі ХНУРЕ запропонували студентам прийняти участь у фізкультурно-спортивному челенджі.

Наряду з теоретичними завданнями, викладачами ХНУРЕ було проведено моніторинг фізичної підготовленості студентів за допомоги тестів з фізичної підготовки, а викладачами НФаУ було проведено оцінку рівня здоров'я за допомоги функціональних проб та тестів. Викладачі обох ЗВО відстежували активність студентів та вносили відмітки та корективи до електронного журналу.

Висновки. У цілому запровадження дистанційних технологій у навчання — це процес, що потребує значних ресурсів закладу вищої освіти та відповідного кадрового потенціалу. Дисципліна «Фізичне виховання» — єдиний ефективний засіб профілактики захворювань, збереження та зміцнення здоров'я студентів, що існує у закладах вищої освіти. Втрата статусу фізичного виховання, як навчальної дисципліни, зменшення аудиторних годин сприяють зниженню якості підготовки фахівців з набуття фізичної культури особистості. Дистанційна освіта

існує поряд з очною формою навчання і є її логічним взаємодоповненням. Вона має значні переваги у неперервності та систематичності освітнього процесу студентів; підвищує ефективність контролю з боку викладача; сприяє саморозвитку, набуттю нових практичних навичок у інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі, що сприяє вдосконаленню педагогічної майстерності; підвищує якість теоретичних та практичних знань; надає студентам право вибору зручного часу для занять; надає рівні можливості для залученості студентів з різним станом здоров'я. Проте існують певні недоліки дистанційної освіти: якість такого формату освіти залежить від самоорганізованості студента, що часто на практиці можна зустріти у протиположному значенні. Дистанційні технології навчання не можуть повноцінно замінити спілкування викладача і здобувачів вищої освіти у стінах ЗВО, проте вони є потужним механізмом для спонукання до самоосвіти, що є важливою віхою у процесі становлення майбутнього фахівця, як професіонала своєї справи.

Значною відмінністю в організації освітнього процесу з фізичного виховання в умовах дистанційної освіти між НФаУ та ХНУРЕ стало те, що у ХНУРЕ на відміну від НФаУ освітній процес проводився централізовано із використанням платформи для дистанційного навчання, можливості якої дозволили одночасно проводити відео-конференції, відстежувати відвідуваність студентами занять, розміщувати теоретичний та практичний матеріал, здійснювати перевірку знань в автоматичному режимі.

Кожен ЗВО, зокрема кафедри фізичного виховання, в період карантинних обмежень постійно вдосконалюють форми та методи дистанційної освіти студентів для покращення якості навчально-тренувального процесу із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Усе вищевикладене дало нам змогу зробити висновки, що

заняття фізичним вихованням під час дистанційної освіти допомагають викладанню більшого обсягу теоретичних знань, не сприяють зниженню рухової активності студентів, мотивують до регулярних занять фізичним вихованням за умови свідомої самоорганізації студента.

Перспектива подальших досліджень полягатиме у додатковому проведенні експериментального дослідження для оцінки рівня фізичної підготовленості та стану здоров'я студентів у після карантинному періоді.

Література

1. Бишевец, Н.Г. (2018). Здоров'язбережувальна технологія навчання майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації освіти: автореф. дис. канд. пед. наук, Східноєвропейський нац. ун-т ім. Л. Українки, Луцьк. 23 с.
2. Косинський, Е. (2011) Самооцінка стану здоров'я студентів і їх мотивація до занять фізичним вихованням. *Молода спортивна наука України*. Львів, Вип. 15, Т. 2. С. 106-109.
3. Котвіцька, А., Галій Л., Крутських Т. (2020) Дистанційні технології навчання у Національному фармацевтичному університеті. *Науковий інформаційний журнал «Новий колегіум»: проблеми вищої освіти*. Вип. 3 (101), С. 54-57.
4. Котвіцька, А.А., Овакімян, О.С., Волкова, А.В. (2020) Особливості організації навчання в умовах загальнонаціонального карантину на прикладі досвіду національного фармацевтичного університету. *Фармацевтичний часопис*, (2), 84–91. <<https://doi.org/10.11603/2312-0967.2020.2.11192>> (2021, березень, 10).
5. Лотоцька, А., & Пасічник, О. (2020). Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації. <<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni>

%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (2021, лютий, 25).

6. Пахомова, І. А. (2020). Карантин: правові пошуки високотехнологічної і прогресивної організації дистанційного навчання. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право»*, (29), 221-225. <<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-29>> (2021, березень, 01).

7. Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України (25 квітня 2013 р.) №466. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>> (2021, березень, 8).

8. Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями: наказ МОН України (30.10.2013 р.) № 1518. <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>>. (2021, березень, 8).

9. Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19: Наказ Міністерства освіти і науки України (16 березня 2020 р.) № 406. <<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19>> (2021, лютий, 25).

10. Сисоєва, С. О., & Осадча, К. П. (2019). Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*, 70(2), 271-284.

11. Селецкая, Т.Г. (2005). Исследование мотивов, побуждающих студенток заниматься физической культурой и спортом. In *Современные проблемы физической культурой и спорта: матер. VIII науч. конф. молодых ученых Дальнего Востока*, Хабаровск: ДВГАФКС, С. 158-159.

12. Семенец, В.В., Свид, И.В., & Сайковская, Л.Ф. (2018). *Методика*

- ## References

- 80

2. Kosynskyi, E. (2011) Samootsinka stanu zdorovia studentiv i yikh motyvatsiia do zaniat fizychnym vykhovanniam [Self-assessment of students' health and their motivation to engage in physical education]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*. Lviv [Young sports science of Ukraine. Lviv,], Vyp. 15, T. 2. S. 106-109. [in Ukrainian].
3. Kotvitska, A., Halii L., Krutskykh T. (2020) Dystantsiini tekhnolohii navchannia u Natsionalnomu farmatsevtichnomu universyteti [Distance learning technologies at the National University of Pharmacy]. *Naukovyi informatsiyni zhurnal «Novyi kolehium»: problemy vyshchoi osvity* [Scientific information journal "New Collegium": problems of higher education]. Vyp. 3 (101), S. 54-57. [in Ukrainian].
4. Kotvitska, A.A., Ovakimian, O.S., Volkova, A.V. (2020) Osoblyvosti orhanizatsii navchannia v umovakh zahalnonatsionalnoho karantynu na prykladi dosvidu natsionalnoho farmatsevtichnoho universytetu [Features of the organization of training in the conditions of national quarantine on the example of experience of the national pharmaceutical university]. *Farmatsevtichni chasopys* [Pharmaceutical Journal], (2), 84–91. Retrieved from <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2020.2.11192> (2021, March, 10). [in Ukrainian].
5. Lototska, A., & Pasichnyk, O. (2020). Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli: metodychni rekomendatsii [Organization of distance learning at school: guidelines]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (2021, February, 25). [in Ukrainian].
6. Pakhomova, I. A. (2020). Karantyn: pravovi poshuki vysokotekhnolohichnoi i prohresyvnoi orhanizatsii dystantsiinoho navchannia [Quarantine: Legal search for a high-tech and progressive organization of distance learning]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni VN Karazina*. Seriya

«Pravo» [Bulletin of the Kharkiv National University named after Karazin. Series "Law"], (29), 221-225. Retrieved from [https://DOI: https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-29](https://doi.org/10.26565/2075-1834-2020-29-29) (2021, March, 01). [in Ukrainian].

7. Polozhennia pro dystantsiine navchannia: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (25 kvitnia 2013 r.) No466 [Regulations on distance learning: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (April 25, 2013)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (2021, March, 8). [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Vymoh do vyshchych navchalnykh zakladiv ta zakladiv pisliadyplomnoi osvity, naukovykh, osvitno-naukovykh ustanov, shcho nadaiut osvitni posluhy za dystantsiinoiu formoiu navchannia z pidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii fakhivtsiv za akredytovany my napriamamy i spetsialnostiamy: nakaz MON Ukrainy (30.10.2013 r.) [On approval of the Requirements to higher educational institutions and institutions of postgraduate education, scientific, educational and scientific institutions that provide educational services in the form of distance learning for training and retraining of specialists in accredited areas and specialties: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (30.10.2013)] № 1518. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1857-13>. [in Ukrainian]. (2021, March, 8)

9. Pro orhanizatsiini zakhody dlia zapobihannia poshyrenniu koronavirusu SOVID-19: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy (16 bereznia 2020 r.) [On organizational measures to prevent the spread of coronavirus COVID-19: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (March 16, 2020)] No 406. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizacijni-zahodi-dlya-zapobigannya-poshirennyu-koronavirusu-s-ovid-19> (2021, March, 8). [in Ukrainian].

10. Sysoieva, S. O., & Osadcha, K. P. (2019). Stan, tekhnolohii ta perspektyvy dystantsiinoho navchannia u vyshchii osviti Ukrainy [Status, technologies and prospects of distance learning in higher education in Ukraine]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia: elektronne naukove fakhove vydannia* [Information technologies and teaching aids: electronic scientific professional publication], 70(2), 271-284. [in Ukrainian].
11. Seleckaja, T.G. (2005). Issledovanie motivov, pobuzhdajushhih studentok zanimat'sja fizicheskoi kul'turoj i sportom [Research of motives that motivate female students to engage in physical culture and sports]. *Sovremennye problemy fizicheskoi kul'turoj i sporta: mater. VIII nauch. konf. molodyh uchenyh Dal'nego Vostoka, Habarovsk: DVGAFKS* [Modern problems of physical culture and sports: mater. VIII scientific.conf. of young scientists of the Far East, Khabarovsk: DVGAFKS], s. 158-159. [in Russian].
12. Semenec, V.V., Svid, I.V., & Sajkovskaja, L.F. (2018). *Metodika povyshenija kachestva podgotovki tehniceskikh specialistov* [Methods of improving the quality of training of technical specialists] (Doctoral dissertation, BGUIR). [in Russian].
13. Tkachuk, V.V., Yechkalo, Yu.V., Taraduda, A.S., & Steblivets, I.P. (2020). Dopovnena realnist yak zasib realizatsii dystantsiinoho navchannia v umovakh karantynu [Supplemented reality as a means of realizing distance learning in quarantine conditions]. *Vyp. 22 (4). S. 43-53*. Retrieved from [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.22\(4\)-4](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.22(4)-4). [in Ukrainian].
14. Tomashchuk, O.H., & Senko, V.I. (2018). Orhanizatsiia fizychnoho vykhovannia studentiv zakladiv vyshchoi osvity u suchasnykh umovakh [Organization of physical education of students of higher education institutions in modern conditions.]. *Naukova dumka suchasnosti i maibutnoho* [Scientific thought of the present and the future], S. 64-66. [in Ukrainian].
15. Shkola, O.M., & Shtonda, S.A. (2015). Vplyv rukhovoï aktyvnosti na zdorovyï sposib zhyttia studentiv VNZ [The impact of physical activity on a

healthy lifestyle of university students]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)* [Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Series 15: Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)], (3 (2)), S. 372-374. [in Ukrainian].

16. Shchodo osoblyvostei orhanizatsii osvithnoho protsesu pid chas karantynu: Lyst MON (25.03.2020 r.) [Regarding the peculiarities of the organization of the educational process during quarantine: Letter from the Ministry of Education and Science (March 25, 2020)] No1/9-176. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-osoblivostej-organizaciyi-osvitnogo-procesu-pid-chas-karantynu>. [in Ukrainian].

17. Westrupp, E.M., Karantzas, G., Macdonald, J.A., Olive, L., Youssef, G., Greenwood, C.J., ... & Olsson, C. A. (2020). Study protocol for the COVID-19 Pandemic Adjustment Survey (CPAS): a longitudinal study of Australian parents of a child 0–18 years. *Frontiers in psychiatry*, 11, 903.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

- СПОСОБИ КЕРУВАННЯ ПОВЕДІНКОЮ НЕІГРОВОГО
ПЕРСОНАЖУ В RPG-ГРІ** 6
Сеніва К. Р.

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ТА ПСИХОЛОГІЇ

- ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
СТУДЕНТІВ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ ФІЗИЧНОЇ
ПІДГОТОВЛЕНOSTІ** 15
викладач, Бітківська Л. І.

доктор педагогічних наук, доцент, Шукатка О. В.

- TRAINING OF FUTURE VETERINARIANS FOR PROFESSIONAL
COMMUNICATION BY MEANS OF INTERACTIVE
TECHNOLOGIES** 26
О. А. Stukalo, Senior teacher

- УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ МОВНО – КОМУНІКАТИВНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ
ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ** 36
викладач, Яцюк Ю. А.

- ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ** 53
кандидат психологічних наук, доцент, Пивоварчик І. М.
магістрантка, Пухкан І. В.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

кандидат педагогічних наук, доцент, Ільницька Г. С.

63

старший викладач, Семашко С. А.

старший викладач, Крівенцова О. В.

журнал «Науковий огляд»
Journal «Scientific review»

Підписано до друку 30.03.2021
Формат 60x84/16. Гарн. Times New Roman.
Папір офсетний. Друк різнографія.
Тираж 300пр.

© Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»
Свідоцтво ДР №325712
02192, м. Київ, вул. Юності 9/144.
т/ф. +38044-525-62-99
e-mail: nauogl@gmail.com